Т. 5214. 190

БЕЗ ПРАЦІ

ЧАРІВНА КАЗКА в 3 ДІЯХ а 14 ВІДСЛОНАХ.

(ПІСЛЯ ТВОРУ І. ФРАНКА).

П. ФРАНКО.

(ВЛАСНИМ НАКЛАДОМ).

КОЛОМИЯ 1930.

STAROSTWO w KOŁOMYI.
EGZEMPLARZ OBOWIĄZKOWY.
Nakład 2500. egz.
dnia 8/5 1950 r.

9705
20

БЕЗ ПРАЦІ

ЧАРІВНА КАЗКА в 3 ДІЯХ а 14 ВІДСЛОНАХ.

(ПІСЛЯ ТВОРУ І. ФРАНКА).

П. ФРАНКО.

(ВЛАСНИМ НАКЛАДОМ).

КОЛОМИЯ 1930.

Copyright by Author, 1930.

Kolomea, Poland.

T. 544.190

З друкарні Ш. Тайхера
в Коломиї, Пілсудського 23.

ОСОБИ:

Іван Лінюх, парібок 20-ти літ.
Господар.
Галя, його донька, молода дуже гарна дівчина.
Парібки.
Дівчата.
Війт.
Священик. Паламар.
Князь Довгорукий.
Ніна, його донька.
Ельвіра, його жінка.
Бескидський Дід.
Вюк.
Донька Діда.
Едвін.
Барон.
Бантромій.
Розбійники.
Лакей.
Покоївка.
Агент.
Жиди.
Пани.
Егзекутор.
Возний.
Сотник від гузарів.

І. ДІЯ.

1. Відслона. Іван іде до ліса.
2. „ „ визволяє Діда.
3. „ „ несе Діда.
4. „ „ дістає перстінь.
5. „ „ випробовує перстінь.

ІІ. ДІЯ.

6. Відслона. Іван на службі в князя.
7. „ „ в дорозі.
8. „ Напад розбійників.
9. „ Родина князя.
10. „ Іван, барон і Ніна.

ІІІ. ДІЯ.

11. Відслона. Едвін краде перстінь.
12. „ Ліцитация.
13. „ Іван покидає Ніну.
14. „ „ звертає перстінь.

І. ДІЯ.

(Іван іде до ліса)

(Обійстє. На право хата. На ліво дривітня. Прямо тин.)

ІВАН (рубає ріщє і носить порубане до дривітні. Яркий південь). Ой, Господоньку! Тай спека — ж, спека. (Цюкає). Рук уже не чую. А тут працюй та працюй. Ойойой! І кінця тій праці не видно. (Рубає знов.) Відколи себе затямлю — то все мусів гарувати аж сім шкір з мене злазило. (Несе наруччє дров до дривітні).

ГАЛЯ (в народнім строю виходить із хати і затримується на порозі. Прислонює очі рукою). А деж той Лінюх? То він досі навіть тої дрібки ріща не докінчив? А тут ще дров треба хоч умри — таже женців тільки що з поля не видно. А то лінюх нешкребтаний. (Кличе). А гов! Іване! Іване!

ІВАН (з дривітні, з провола). А що там такого?

ГАЛЯ Чому дрова ще не порубані?

ІВАН (виходить) А чи я знаю, чому їх так богато?

ГАЛЯ (непривітно). Такий дужий а такий лінивий. Ходи їсти.

ІВАН Ойойой! їсти? А я ще дров не скінчив рубати. (Хоче дальше рубати і не знає що робити — чи йти їсти чи цюкнути ще раз. З далека чути обжинкову пісню):

Горішок зелененький,
Наш господар заможненький,
За рана обжинає,
Добру доленьку має.

(Пісня наближається).

ГАЛЯ. Таже скорше, бо вже обжинки йдуть! А ти ще до ліса мусиш скочити!

ІВАН. До ліса скочити? А то нещастє!! (Спльовує, кладе поволи сокиру і тягнеться за Галею у хату.

Гурт жниць із серпами та вінками. Хлопці з косами і граблями входять із словами пісні):

Ні рано, ні пізно
В саме полудне.
Господар заможненький,
Під ним кінь вороненький
По подвірю грає,
Добру доленьку має:
Десь твої женці ідуть,
Тобі віночок несуть.

ГОСПОДАР (стає на порозі хати з хлібом, сіллю, частує. До дівчини, що подає йому пшеничний вінок). Якого ж ти мені, княгине, гарного віночка принесла. Ось тобі за нього червінчика. (Подає). (До инших)

ГУРТ (співає дальше):

Господар вірниченько,
Запрягай кониченько,
Мальований візочок,
Приймай свій віночок!

ГОСПОДАР. Ну, коли щасливо покінчили, до вечера й побавитися можна!

ГАЛЯ (частує хлопців). Не знать тільки чи охота є?

І-ший ХЛОПЕЦЬ. Огого! Таже в нас охоти не купити. День і ніч гуляти би.

ІІ-гий ХЛОП. Ого! Дивіть, уже й музика йде! Ото буде забава! Ійга!

(Живий гомін. Всі частуються. Музика уставляється і починає грати до танцю. Дівчата вдають несмілих. Хлопці майже силою мусять їх тягнути до танцю. Весела забава.)

ІВАН (виходить із хати похнюплений, повільний, хоче непомітно перетиснутися поміж пари). А то розгулялися а я мушу ще йти до ліса...

І-ша ДІВЧИНА. Та ходи до нас танцювати.

ІІ-гий ХЛОП. Або той медвідь уміє танцювати? (Загальний сміх). Музика перестає грати). Пари затримуються, усі окружають Івана).

ІВАН. Ти мой, не злость мене.

І-ший ХЛОП. Ого! — дайте спокій, бо бурмило вже бурчить. Вдає наляканого). Тікаймо, бо буде біда!

ІВАН. Бігме дай спокій! Як взлощуся направду, то попамятаєш!

І-ший ХЛОП. (вертає і стає гордо перед Іваном). То ти може зі мною хотів би поміряти-ся? (Наступає).

ІВАН (відступає). Та чого ти до мене причіпився? Чи я тебе зачіпаю, чи що?

ГОСПОДАР. Іване! А ти ще тут? То ти думаєш, що дрова самі нарубаються? А гони но до ліса!

ІВАН. Та я йду, але той во мене не пускає.

І-ший ХЛОП. Та як я його не пускаю? Таже йди собі, ти лінюху, йди. Я ще й тобі поможу. (Іван йде, хлопець тручає його в плечі, так, що Іван падає і підноситься).

ІВАН. Пожди но, покажу тобі, найко лиш із ліса верну.

І-ший ХЛОП. Го! го! А не барися!

ГАЛЯ. Коли скоро вернеш — то буду з тобою танцювати — але аж Василя зможеш!

(Загальний регіт. Всі поштуркують Івана).

ВІЙТ (входить непомітно з палицею в руці). Ого! А у вас тут весело! Може й мене до кумпанії приймете?

ГОСП. (підбігає). Просимо, просимо, пане начальнику.

ВІЙТ. А де вже, мені старому. (Помічає Івана). Ага! Старі знакомі! А ходи но сюди, парібче!

ІВАН (отягається, його підпихають з заду). А що скажете, пане начальнику?

ВІЙТ. А то ти, драбуго пустив коні в моє жито? (Бє його палицею). А маєш! А маєш!

ІВАН (вивертається і втікає отяжіло). Йойой! А то вороги люті!

ВІЙТ. А так небоже! Дурнів бють і плакати не дають. (Добродушно). Пильнуй на другий раз ліпше товару. Але чесні дівчата тай ви хлопці не переривайте собі забави, я от іще з паном господарем поговорю. (Відходить із господарем до хати. Забава.)

ІВАН (вертає несміло). Та я десь тут сокиру забув! Чим ріща нарубаю? (Шукає).

ГАЛЯ. Таже сокира в дривітни, Іване. Іди вже, Іване, іди — бо як тато вийдуть, то ще буків наберешся.

ІВАН (бурчить). Та йду вже, йду.

ГАЛЯ. А вважай, щоби там тебе Дід Бескидський не стрінув.

І-ший ХЛОП. Або де муха не причулася. Таже знаєте — Іван то мушачий тато.

І-ша ДІВЧ. От такої! Мушачий тато? А то як?

ІВАН. Ще й того не забули? Ой тяжка моя доля! Хоч би смерти скорше діждатися. (Виходить.)

І-ий ХЛОП. (оповідає). Та то вже давно було — як ми ще товар у лісі пасли...

ІІ-гий ХЛОП. Ого! го! — Та то й я собі тепер пригадую. Ту історію з чорною мухою.

І-ший ХЛОП. Літала собі коло товару велика бурчимуха і так якось дивно бреніла.

ІІ-гий ХЛОП. А потім озьми тай сядь собі на смереці.

І-ший ХЛОП. Так, так на тій великій смереці, коло самої поляни!

ІІ-гий ХЛОП. Ха-ха-ха! Там ми все Івана Бескидським Дідом страшили.

І-ший ХЛОП. А та муха полазила, полазила тай залізла в дірку від сучка.

ІІ-гий ХЛОП. Грицько скоренько заткав її кілочком. Тай бреніла-ж вона там, бреніла. Правдива бурчимуха. Щось чи не цілий тиждень нам грала.

ГАЛЯ А Іван ?

І-ший ХЛОП. Е, що Іван! Аж плакав, так просив, щоби ми її пустили.

ГАЛЯ (задумано). Просив за мухою?

І-ший ХЛОП. Але вона так файно грала — як на дримбі. Тай ми її не пустили, аж вона..

ГАЛЯ. Недобрий хлопчисько!

І-ший ХЛОП. За про муху? Ліпше танцюймо.

ІІ-гий ХЛОП. А може то був Бескидський Дід? (Всі сміються).

І-ший ХЛОП. (несміло). Ходи Галю зо мною танцювати?

ГАЛЯ. Не піду! (Відходить до хати. Весела забава).

ЗАВІСА.

2. ВІДСЛОНА.

(Іван визволяє Діда)

(Поляна залита золотим світлом. Запах живиці і чабрику. Довкруги ліс. З боку велика смерека. Обіч гарний пеньок).

ІВАН (із піднесеннєм завіси встає живо з пенька, в якому сторчить його сокира. Хід Івана жвавий, постава прямійша. Надслухає коло смереки). От мені та проклятуща муха вже чотирнадцятий рік бренить над вухом. Так, як її тоді той Грицько замкнув у тій смереці. (Розглядається здивовано). Ади! ади! таже то та сама поляна — тай та сама смерека. (Його зачудованнє зростає). Гов! Та це та сама затичка ще сторчить у смереці. А я так боявся її тоді виняти, бо грозили, що мене зібють — зібють. А кілько разів хотів прийти скорше як инші, то все спізнився. (Підходить до смереки і слухає коло затички). О, о! а та муха все ще бренить! Чотирнадцять літ у смереці! Ну, але тепер то я вже її увільню. (Одним махом витягає затичку. Лісом розлягається глибоке зітханнє. Хвилина тиші. Шелест). Боже! а то що? З дірки вилазить не муха а чоловік! (Закриває з жахом очи руками. По хвилі ізза смереки поволи виходить згорблений в двоє дідусь у білій, довгій одежі, зі сивою довжезною бородою).

ІВАН (поволи опускає руки злякано). Всякоє диханіє да хвалить Господа!

ДІД (простягає до Івана руки). І я хвалю, синку, і я хвалю. Ох! спасибі, що ти звільнив мене з цеї страшенної темниці.

ІВАН. То... це... ви... були, дідусю? А я думав, що це муха!

ДІД. Ой муха, синашу, муха. Ворог мій тяжкий гонив за мною і я перемінився у муху тай сховався у ту дірку. І треба було тому дурному хлопчиськови заткати мене кілком! Ой тай протерпів же я, протерпів!

ІВАН. А хто ви такий дідусю?

ДІД. Я, синашу, Дід Бескидський, може чував що коли про мене?

ІВАН. Дід Бескидський? Той сам про котрого я що йно недавно казку на вечерницях чув?

ДІД. Той сам.

ІВАН. Про котрого говорять, що під землею живе і Довбушевих скарбів пильнує?

ДІД. Той сам.

ІВАН. А правда це, дідусю, що тих скарбів така сила, що й на двадцять чотири вози би їх не забрав?

ДІД. Більше, далеко більше небоже.

ІВАН. А правда це, що ви на Чорногорі обернули до гори дном той камінь, на котрім Довбуш викував хрест на знак, що під тим каменем є вхід до печери з його скарбами, так що тепер ніхто ані того каменя, ані того входу віднайти не може?

ДІД. Правда, синашу, правда, здвигався я погано при тій роботі, аж мені щось у крижах тріснуло, так, що відтоді випростуватись не можу.

ІВАН (злісно). Так вам треба! Було не лакомитися на чужі скарби, котрі б може не одному бідоласі в пригоді стали!

ДІД (сумно). Ей, сину, сину — якаж ти ще дитина!

ІВАН. Добре вам казати, дитина. А ось як би вам прийшлося так як мені на кождий кусник хліба, на кожду мізерну лахманину так тажко га-

рувати та зносити людські примхи, то певно б ви не тої заспівали.

ДІД (по хвилі). Ти синку звільнив мене з тяжкої неволі і я тобі віддячуся. Ходи зі мною до моєї хати. (Робить один крок, мало що не падає і хапається Івана). Мусиш мене занести, бо я такий ослаблений, що не здужав би й доволіктися.

Іван (недовірчиво.) А далеко ваш дім?

ДІД (задобрює). Дім мій, синашу, великий. Коби ми дібралися до першого входу, то там я вже дам собі раду.

ІВАН Ну, Діду, сідайте мені на плечі. (Підносить діда і садовить собі на плечі). Ви легенькі як перо, то чейже вас якось задвигаю.

ДІД (показує рукою). Ось туди синашу. Пронеси старого, не пожалуєш свого труду.

ІВАН. Та добре. (Відходить).

ЗАВІСА.

3. ВІДСЛОНА.

(Іван несе Діда).

(Скелиста околиця. Стежка стрімко пнеться до гори. В глибині сцени пропасть).

ІВАН (несе Діда на плечах. Дід тримається Івана ногами). Ой, доле моя проклята! Що я дурень, цього хиба сліпий не побачить. (Спотикається). А щоб тебе тристенний з такою коренюкою, мало чоловік не впав! (Стогне). Ох! хо! Тай тяжкі ж ці порохнаві костомахи! Немов би мені цілу гору на плечі втелющив! (Пригинається

під тягарем). Діду! Ей! Діду!

ДІД (спокійно). А чого тобі синашу?

ІВАН. Який біс із тебе такий тяжезний?

ДІД. Ей, синочку! Сниться тобі, небоже. Куди вже мені та тягару набрати?

ІВАН (сопе важко). Як то сниться мені? Алеж, Діду, адже я паду, ламаюся, гину під твоїм тягарем!

ДІД. Не бійся, рибонько, це тільки так тобі здається.

ІВАН (пищить з натуги). Що це ти ще кепкуєш із мене, старий костогризе? Ні, не хочу довше двигати тебе. — Злізай!

ДІД (спокійно). Іди, іди, душенько.

ІВАН. Я не подужаю такої стрімкої гори. У мене легке розірветься із натуги.

ДІД (потішає). Ні, не розірветься.

ІВАН. Але я не хочу! Це нелюдська праця. Злізай!

ДІД. Алеж, синочку, прецінь же ти дав мені слово. Тай заплату маєш від мене дістати.

ІВАН (хрипить люто). Злази, чорте!

ДІД (спокійно). Іди, йди небоже, вже недалеко.

ІВАН (стогне, спотикається, падає, встає). Почекай прокляте стаховище! Не хочеш ти мене пустити, то я тебе не пущу. Ліпша смерть чим така мука. (Підбігає до обриву і враз із Дідом кидається у пропасть).

ЗАВІСА.

БІБЛІОТЕКА НАРОДОВА

IV. ВІДСЛОНА.

(Іван дістає чарівний перстінь.)

(Сцена представляє темну печеру. З піднесенням завіси печера непомітно розяснюється. Зі стелі звисають золоті нитки. Кілька фонтан бє до гори. По середині камяний стіл, дивної роботи. На нім чаші та дороге каміння, що мляво світиться. В куті несамовито жевріє велика купа золота. Побіч стола в майстернім козубі горить живиця і яловець. В хвилі піднесення завіси Іван і Дід стоять по середині так, начеб тільки що опинилися у печері. Іван заслонив обличчє руками.)

ДІД (тихо сміється). Ха! ха! ха!

ІВАН (опускає руки і отвирає очи). Деж се я? То ми не розбилися у тій пропасти?

ДІД Тай горячий же ти хлопче, у, який горячий. Тільки, що я тебе хотів просити, щоби ти звернув зі стежки трохи направо, а ти вже й сам туди вирвався.

ІВАН (несміло). Вибачте, дідусю... (Випростовується і пробує сам свої руки та ноги).

ДІД. А що синашу — а не казав я тобі, що це так тільки тобі здається, коли ти мені дива розказував про мій тягар? Ей, хлопче, хлопче!

ІВАН (збентежено). А чому-ж то мені так здавалося?

ДІД. Сказати тобі по правді, то тобі не зовсім і здавалося. Є в тебе щось слабе, але, не тіло. Тіло, небоже, маєш здорове, що й казати. А ось воля у тебе хора. Затям собі: хто не хоче, то гірше ніж не може. Але деж се мій слуга? (Золотим ключем тричі вдаряє до стола. Далекий семикратний відгомін, що слабне чим раз більше. Кличе громовим голосом): Вюку! (Хвилину

гробова тиша, тоді з далека розлягається гупіт і виходить Вюк, почвара обросла мохом та покрита корою немов грубезна колода.

ВЮК (глухим голосом). Хто мене кличе?

ДІД. Це я Вюку!

ВЮК. Ох! знакомий голос! Пане мій, це ти? Чи-ж може бути? Дай нехай доторкнуся твоєї руки! (Дід подає Вюкови руку, Вюк дотикає її і падає перед Дідом на землю і важко ридає).

ДІД Не плач, Вюку.

ВЮК. Бідний мій пане, де-ж ти бував так довго?

ДІД. Потім про це поговоримо, Вюку. А тепер скажи мені, що діється з моєю донькою?

ВЮК. Донька твоя здорова, виросла вже така велика, тільки все плаче за тобою.

ДІД. Бідна, бідна!

ВЮК. Ми вже думали, що ти ніколи не вернеш.

ДІД. Іди Вюку, приклич її сюди і скажи нехай принесе мою шкатулу.

ВЮК. Сюди? Алеж, пане, чую, що тут є ще хтось крім тебе, якась сира душа зі світа, а ніхто не сміє бачити твоєї доньки, заки не сповниться її доля.

ДІД. Не бійся, Вюку, але ця сира душа, це той добрий чоловік, що мене увільнив з тяжкої вязниці. Я винен йому вдячність, Вюку і хочу йому віддячитися. Нічиї непокликані очи не будуть її бачити.

ВЮК. Га, як приказуєш, пане. (Важко відходить).

ДІД (до Івана). Ну, щож синашу, пора тобі до дому. Скажи-ж мені, чим можу тобі віддячитися?

ІВАН (мне шапку в руці). Га... або я знаю?

ДІД (по хвилі). Слухай, хлопче! Чув я твої нарікання на нещасну долю, на тяжку неволю, що її терпиш. Ти увільнив мене з вязниці, то справедливість наказує, щоби і я увільнив тебе з твоєї неволі. Так скажи но мені, чого б ти найбільше бажав собі в життю?

ІВАН (усміхається широко). А чого-ж би, Дідусю, можу я собі иншого бажати, як не того, чого бажає кождий бідний чоловік? Щоби я не був бідним, щоби не потребував турбуватися тим, що буду завтра їсти, в що одягнусь, де спати буду? Щоби я міг на хвилину відпочати собі від тої важкої, ненастанної праці.

ДІД. Так тобі праця дуже докучила?

ІВАН. Ой, дідусю! Так докучила, так докучила, що й сказати не можу. Ненавиджу її цілою душею. Бо й за що маю її любити? Гляньте на мої руки, на мої ноги, на мої плечі. Майже відколи на світ народився, працюю, гарую як худобина, а що маю з тої праці?

ДІД (по хвилі). Тяжке твоє положеннє, синашу, і я справді не знаю, чим тобі найліпше допомогти. Дав би я тобі грошей — у мене того добра не купити. Але гріш як вода, не кождий зуміє вдержати його в жмені. Гріш до грошей іде, то швидко ріжні людці, хрещені і нехрещені, довели б тебе до такого стану, в якім тепер находишся.

ІВАН (чіхається у тімя). Ну... але... може би... я прецінь... якось...

ДІД (рішучо). Ні, хлопче, ні. Ти би тільки розпився, розпустився і на тім кінець. Не тільки не вдержавби при собі грошей, але й сам би пропав. Знаю це добре. А я не хочу, небоже, щоби ти мене проклинав.

ІВАН (поквапно). Бігме що, не буду.

ДІД. Ти хлопче, не думай, що я жалую для тебе золота. Гляди ось тут (вказує на купу золота, що жевріє несамовитим блеском). Я міг би позволити набрати собі з отої купи, скільки би ти міг додвигати. Але вір мені, знаю добре, що це була би лиха заплата за твою услугу. (Прислухається). Дам тобі щось ліпше, щось таке, що тобі стане за всякі гроші і скарби а заразом освободить тебе від тої неволі, котру так ненавидиш! Освободить від праці!

ІВАН (радісно). Ой!

ДІД. А при тім щось таке, чого тобі ніхто не відбере, на що ніхто не злакомиться, чого ніколи не загубиш!

(При вході до печери за плечима Івана появляється Олеся у розкішному вбранню).

ОЛЕСЯ. Тату! Татусю! (простягає руки і раптом спиняється).

ДІД. Можеш сміло йти і говорити — ота людина ані не бачить тебе ані чує. Ходи в мої обійми! (Обіймає її). Доню! моя доню! (Хвилина тишині).

ОЛЕСЯ. Я чула цілу твою розмову з тою людиною.

ДІД. Він вирятував мене з вязниці і я хочу його винагородити. Ти принесла шкатулку?

ОЛЕСЯ (плескає у долоні. Входить маленький карлик із шкатулкою на руках).

ДІД (отвирає шкатулку золотим ключем і виймає з неї простий мосяжний перстінь. До Івана).

Ось маєш!

ІВАН (що увесь час розглядався по печері а тепер видивився на перстінь). Га?

ДІД. Візьми, небоже, і не суди цеї речі зі зверхнього вигляду. Непоказна вона, то правда,

а про те це найціннійша річ з усіх, які я маю. Це чудодійний перстінь. Хто його носить, той ніколи ні про що не журиться, тому сповняються усі його замисли, всі бажання. Тай усе, чого тільки хоче, все осягне без праці.

ІВАН. Чи то може бути? (Простягає руку по перстінь).

ДІД (подає перстінь). Не думай, що я хочу тебе ошукати. Побачиш швидко, що говорю правду.

ІВАН (недовірчиво). Та най буде.

ДІД. Впрочім, як би коли мій дар тобі не подобався, можеш мені його звернути. Тільки прийди до ліса, там де ти увільнив мене з вязничі і крикни тричі „Діду!“ та вдар палицею по смереці, то я зараз тобі явлюся.

ІВАН (радісно). О, я думаю, що не буду вас трудити, коли це тільки правда, що ви кажете.

ДІД (суворо). Не маю звичаю брехати. В ніякі инші рукі крім твоїх він не піде і нікому крім тебе служби робити не буде, це памятай. А як віддаш його мені то я тобі в заміну за нього дам який инший дар, що сам собі вибереш. Ну а тепер іди і бувай здоров.

ІВАН. Га! побачимо! Бувайте здорові, дідусю! (Виходить).

ОЛЕСЯ (несміло). А думав ти татусю над тим чи се відповідна нагорода?

ДІД (задумався). Найвідповіднійша.

ОЛЕСЯ. Але-ж перстінь не має влади над душами?

ДІД . Не журися, усе буде добре.

ОЛЕСЯ. І він верне сюди?

ДІД. Побачимо, доню, побачимо.

ОЛЕСЯ. Коли б перстінь надоїв йому — тоді я дам йому — дам йому найкращу дівчину в селі.

ДІД. Добре доню. А тепер ходім, я мушу спочати. (Відходять).

ЗАВІСА.

5. ВІДСЛОНА.

(Іван випробовує перстінь)

(Сцена як у першій відслоні. Ті самі особи. Тільки одяги можуть бути більше блискучі. Весела забава в повнім розгарі.)

ІВАН (входить із величезною вязкою сухарини на плечах. Весело). Ого! го! Кипить забава, тільки день короткий. (Протискається легко через товпу і скидає вязку перед дривітнею. В перебігу сцени вязка зникає).

ГАЛЯ (перша помітила Івана з зачудованнєм і признанням). Але-ж бо ти скоро вернув, Іване, — тай вязку приніс, що й на фіру не забрав би.

І-ший ХЛОП. (заздрісно). Ей, то хтось мусів йому помагати. Такий лінюх спавби собі ще тепер десь на поляні.

ІІ-гий ХЛОП. То певно та бурчимуха йому помогла. Ха-ха-ха!

(Всі регочуться).

ІВАН (поважно). Ходи но Василю сюди.

І-ший ХЛОП. Ого! То ти ще не забув прочухана?

ІВАН. Саме пригадав собі! (Хапає його в половині і викидає за куліси). Отсе тобі належалося!

ІІ-гий ХЛОП. Що то може й мене викинеш?

ІВАН (спокійно). І тебе викину. (Викидає).

ПАРІБКИ. То ти може й нас усіх викинеш? (Наступають).

ІВАН. І вас викину. (Витручує усіх гурмою за сцену).

ГАЛЯ. Господи, що то з Іваном сталося? Він такий гарний.

ДІВЧАТА. Бійся Бога, Іване, а з ким ми будемо танцювати? (Горнуться до нього, гладять по під бороду, примилюються). Івасю, Івасю, позволь їм вернути.

ІВАН (добродушно). Хиба, що мене котра гарно поцілує.

ГАЛЯ. Ну, Іване, я тебе поцілую. Нехай тільки дівчата бавляться. (Цілує його).

ДІВЧАТА. А ну хлопці сюди! Іван уже не гнівається.

І-ший ПАР. А не будеш бити, Іване?

ІВАН. Та ходіть, ходіть! Грайте, панове музиканти. (Музика починає грати куди краще чим у першій відслоні, всі танцюють легенько і жваво. Іван танцює з Галею.)

ГОСП. (виходить із хати). Ов! того лінюха все ще нема? А уже до вечера недалеко. (Нечайно помічає Івана, що якраз перед ним танцює із Галею. Грізно). Іване!

ІВАН (затримується перед господарем. Спокійно). А що скажете?

ГОСП. (грубо) А дрова де?

ІВАН. Таже в дривітни. (Танцює дальше).

ГОСП. (занепокоєний). Кілько там тих дров буде? Певно як кіт наплакав. От скарана година з тим лінюхом. (Йде до дривітні і за хвилину вертає.) А гов! хлопче! Але ж бо ти звинувся. І порубав і поскладав! повна дривітня дров! Гей!

що то за чудесний робітник із тебе. Жди но лиш! (Біжить до хати і вертає за хвилину з тарелем, хлібом і закускою). Ходи но Іване, сюди! (Відходить з ним на бік).

ІВАН (вертає по хвилі). Відколи жию, перший то раз мене господар так чемно потрактував. Але коби то ще війт нагодився. Скінчив би я з ним свій рахунок.

ВІЙТ (виходить із хати). Ну і забарився-ж я, час мені до хати.

ІВАН. А ходіть но сюди, пане начальнику.

ВійТ. А що скажеш, Іване?

ІВАН. Я з вами свині не пас, щоби мені тикати.

ВІЙТ. Вибачте, Іване.

ІВАН (голосно). Лише одно вам скажу, що ви не війт а свинопас..

ВІЙТ (похірно). Та то правда, Іване.

ІВАН. Тай ще додам, щоби ви забиралися тай нам забави не псували.

ВІЙТ. Та йду вже, йду, тільки не сердьтеся. (Виходить скулений).

ІВАН. От би в пан-отця служити. І вина чоловік міг би напитися.

ПАЛАМАР (хильцем протискається через товпу і підходить несміло до Івана). Іване, Іване, от-там проходжуються пан-отець і хотіли би з тобою поговорити в важній справі.

ІВАН (недбало). А то нехай прийдуть — то поговоримо.

ПАЛАМАР. Зараз таки побіжу, тай єгомостеви перекажу. (Виходить похильцем).

ГАЛЯ. Ходи Івасю танцювати! (Всі танцюють.)

ПАН-ОТЕЦЬ (входить непомітно і терпеливо чекає, аж Іван затримається коло нього). Іване, а, Іване!

ІВАН. Прошу, єгомостуню! (Відходить із ним на бік)

ПАН-ОТЕЦЬ. Ну що ж Іване, підеш до мене на службу?

ІВАН (цілує його в руку. Весело.) Прийду, пан-отчику, чому ж бим не мав прийти?

ПАН-ОТЕЦЬ. А коли-ж прийдеш?

ІВАН. Ще нині відправлюся від свого господаря а завтра вже буду в єгомостя.

ПАН-ОТЕЦЬ. Отсе й гаразд! Бувай здоров, Іване! (Відходить непомітно).

ІВАН (до Галі). Що то пан-отець. Я колись у дідича служив. Але й то бідний пан був, парокінкою їздив. Цілий рік до Львова вибирався та так ніколи й не поїхав. От би до якого богатого пана попасти — певно би чоловік не троха світа побачив.

(Рух між зібраними. Вигуки: дивіть! дивіть! карита! Ого! станула! Йде сюди! Ого! го! то якийсь пан! Четвернею приїхав!)

КНЯЗЬ (уходить повагом). Добрий день, люди!

(Глибокі поклони. Тиша).

КНЯЗЬ. Утік мені візник. Чи вміє хто з вас повозити четвернею? Бо з моїх лакеїв ніхто не вміє.

ІВАН. Я умію, вельможний пане.

КНЯЗЬ (приглядається йому довгенько). Подобаєшся мені, парубче. А хочеш вступити до мене на службу?

ІВАН (радісно). Хочу.

КНЯЗЬ. Я князь Довгорукий. (Глибокі поклони селян). Пан Чортопхайлівського ключа. (Глибокі поклони). Ти чував?

ІВАН. Чував, ясний пане.

КНЯЗЬ. Ну, де твій господар, зробимо об рахунок.

ІВАН. Не треба, ясний пане. Я власне скінчив свою службу і шукав иншої, то ні з ким мені й обрахунок робити. Моїх річей до служби в ясного пана й так не буде треба — тож можуть тут лишитися.

КНЯЗЬ (думає хвилю). Маєш рацію. Можемо йти! Побачимо як умієш повозити. Бувайте здорові. (Відходить)

(Всі глибоко кланяються)

ІВАН (йде два кроки, оглядається). Незабувай, Галю. Небаром верну. Бувайте здорові. (Виходить).

ЗАВІСА.

ІІ. ДІЯ.

6. ВІДСЛОНА.

(Іван у службі в князя).

(Подвірє перед стайнею. В глибині сцени панська палата. На ліво парк).

ЛАКЕЙ І (заглядає до стайні). Іване! Запрягай коні! Ясний пан поїдуть до міста! Але не заїзди перед палац, бо ясний пан сюди приїдуть.

ІВАН. (виходить зі стайні). Затям собі, що до мене треба говорити: пане Іване!

ЛАКЕЙ І. Овва якийсь там неотеса зі села і сміє так говорити!

ІВАН. Виджу, що ти тут новий, але коли два рази порядно перевернешся, то скоро навчишся порядку.

ЛАКЕЙ І. Перевернуся на гладкій дорозі? То тобі в голові перевернулося. Зараз то зголошу ясному панови. (Повертається, щоби йти і важко подає). Ойой! А то погано спотикнувся. (Хоче піднятися і падає ще раз ще ваще). Ох! розбився!

(Силкується даремно, щоби встати).

ІВАН (спокійно). Ще не навчився?

ЛАКЕЙ І. Вибачте, пане Іване. Більше не буду.

ІВАН (добродушно). Я так і думав, що ти не такий вже дурень, як то сам собі думав. (Махає рукою). Йди і кажи, що фаетон запряжений. (Йде до стайні).

ЛАКЕЙ І. (схапується легко, наче би його щось підкинуло). Біжу, біжу, пане Іване. (Виходить із страхом). А я не хотів вірити, що той візник несамовитий!

ІВАН (виходить зі стайні). От лакейська душа. Ну й що мені з того, що навчу одного з другим розуму. А все то разом уже мені порядно знудилося. Варта би, куди дальше переїхатися. (Відходить до стайні).

(Поволи ідуть князь і повновласник, затримуються перед стайнею).

КНЯЗЬ (знуджено). Ну, любий плєніпотенте, вчерашня оперета не дописала зівсім!

ПОВНОВЛАСНИК. Але-ж, ясний князю, цеж було щось найкращого, що ми досі бачили.

КНЯЗЬ (махає зневажливо рукою). Ех, та чорноброва артистка — коштувала мене солені

гроші — що аж мені ціла та оперета остогидла. Тай в карти тільки програв...

ПОВНОВЛ. Тай кому-ж програвати як не ясному князеви?

КНЯЗЬ. Ех, знаю, знаю. Стан дібр розпучливий. Це вже давно прилюдна тайна.

ПОВНОВЛ. Тільки чудо може спасти ясного пана.

КНЯЗЬ. Два рази було вже то чудо, чому не малоби прийти в третє? Адже знаєте: тричі вдається штука.

ПОВНОВЛ. Так смерть ясновельможної тітки...

КНЯЗЬ. Прийшла дуже в пору, дуже в пору

ПОВНОВЛ. Ну й операції, з банком...

КНЯЗЬ (зміняє голос). Ах! оставмо то. Я то зробив у перве і останнє.

ПОВНОВЛ. А одначе тепер якраз...

КНЯЗЬ (рішучо). Ні, се неможливе. Це добре для якогось там торгаша. Про се навіть не можу думати. Noblesse oblige. Ви на те мій плєніпотент, щоби найти джерело, згідне з моїм титулом. Очевидно на так довго, аж знов якесь чудо...

ПОВНОВЛ. (зітхає). Остає позичка в лихваря на високий відсоток.

КНЯЗЬ (мелянхолійно). Ну-с, їдемо.

ПОВНОВЛ. Але осмілююся звернути увагу ясного пана, що нам остав один тільки лихвар. Всі прочі відмовили рішучо.

КНЯЗЬ (кинувся). Ага! та пявка Шпіцкопф.

ПОВНОВЛ. Го! го! то вже не звичайна лихварська пявка, то вже баронська.

КНЯЗЬ (з погордою). А! купив собі титул.

ПОВНОВЛ. Заслужив і той титул отворив йому двері до всіх домів.

КНЯЗЬ. Так як його нахабність отворила йому двері з одного дому. Ха-ха-ха!

ПОВНОВЛ. (сміється широко). Ха-ха-ха! Що за чудовий натяк! Так, так ну, я певний, що він за це почислить собі подвійний відсоток.

КНЯЗЬ (махнув байдуже рукою). Іване!

ІВАН. (виходить). Прошу, ясного пана?

КНЯЗЬ. Їдемо.

ІВАН. Нема потреби, прошу ясного пана.

КНЯЗЬ (із несподіванки). Га?

ІВАН. Пан барон саме оглядав стайню і зараз тут буде.

КНЯЗЬ. Ага! так. (Добродушно). Отже пан барон як той вовк у пословиці. А, а — дальше, Іване?

ІВАН. О, прошу ясного пана, подорож випаде добре.

КНЯЗЬ (нерадо). Але-ж не думаю поки що про ніяку дальшу подорож.

БАРОН (присадкуватий, шпаковатий, убраний добірно, виходить зі стайні і підбігає до князя із пересадною ввічливістю). Найнищий слуга вашої князівської милости! Найнищий слуга!

КНЯЗЬ (до повновласника — тихо). Але зате найдорощий! (До барона). Добрий день пане! Добрий день. (З легкою іронією подає два пальці). Як там мої коні?

БАРОН. Прегарні, Тільки пора би їм переїхатися.

КНЯЗЬ. Що і ви...

БАРОН. О нехай ваша князівська милість не

турбуються, я уже подбаю про те щоби нічого не забракло. — Ага, між иншим, чули вже ясний князь, що театр неожидано виїхав?

КНЯЗЬ (невдоволено). Разом із усіма артистами ?

БАРОН. Всі, всі поїхали — навіть артистки.

КНЯЗЬ (знуджено). Ну-с, про подробиці поговоріть із моїм плєніпотентом. (Відходить поволи). Отже відїхала...

ПОВНОВЛ. О не турбуйтеся, ясновельможний пане, полагоджу все якнайкраще.

БАРОН. Ну, як справа з банком?

ПОВНОВЛ. Неможливо.

БАРОН. То зле — та справа була би його зарізала куди скорше чим дрібні позички. А так остає тільки загранична поїздкка. За той час діла тут замотаються так...

ПОВНОВЛ. Га! га! то ви, пане бароне, виселили театер?

БАРОН. Ах, се була дрібничка. Князь виїде тепер на певно, хоч тамтуди й не тягне його так дуже. Ну, думаю, що тут справа ясна?

ПОВНОВЛ. Дійсно пане бароне. Теперішня пожичка се вже остання. Із нею передаю у ваші руки маєток потрійної вартости.

БАРОН. Не забуду вам сього приятелю, не забуду. В доказ вдячности (передає пачку банкнотів).

ПОВНОВЛ. Дякую, дякую. Думаю, що не забудете за мене й на дальше.

БАРОН (гордо). Очевидно, очевидно. Сьогодня ще їду на Рівієру, зібрати векслі світлої родини, ну і попровадити наступ ще з иншого боку. (Сміється весело). Го! го! маєток і панна

не сміють мені тепер висмикнутися. (Приязно клепає повновласника по плечах). До праці, до праці! (Відходять).

ІВАН (виходить зі стайні). Ну, а ми завтра поїдемо. Час би й мені заграницю оглянути. Чи там такі самі люди як тут? А то без праці занудився чоловік на смерть. Га поснідаймо тимчасом. (Із землі підноситься столик із усякими наїдками). Се гарно. Хочу, щоби мене ніхто — з виїмкою шановної публики — не бачив. (Починає їсти — хоч без очевидної охоти).

ПОВНОВЛ. (входить за хвилю, розглядається довкруги). Нема нікого. Се гарно. (Заглядає до стайні і гукає). Іване! — Нема. (Розглядається). Ааа! ось і пан князь, гм! радше вже князик із проходу. На південь, до родини? Ну там тільки нових довгів застане, то йому й без півдня горячо буде. Ха! ха! ха!

КНЯЗЬ (входить насуплений). Кілько?

ПОВНОВЛ. О, квота солідна. В позні вистарчить на подорож і перші видатки а тимчасом розпустимо службу, продамо що можна, полатаємо всі довги так, що ясний пан вернуть на чисто.

КНЯЗЬ (безжурно). Се гаразд. (Бере в повновл. гроші). Отже службу розпустимо? Але ось вони і сюди йдуть! Пронюхали письмо носом.

ЛАКЕЙ II. Ясновельможний пан вибачать — але я вже три місяці не дістав плати...

КНЯЗЬ (поважно). Вибачаю. (Махає рукою і лакей засоромлений відходить). (До повновласника). Ну-с, з прочими поговорите самі. До попобачення. (Відходить).

ПОВНОВЛ. (до лакеїв за кулісами). Не

товптеся. Усім буде заплачено. Ось ходім до канцелярії. (Відходить).

ІВАН (увесь час їв спокійно. Запиває чаркою вина). Ох! ті панськи витребеньки геть мені жолудок зіпсували. А колись було двадцять порядних пирогів зі смаком їв! (Столик зникає).

КНЯЗЬ (уходить скоро). Ну, поспекався тої голоти. Іване!

ІВАН. Слухаю, ясний пане?

КНЯЗЬ. Завтра раненько рушаємо за границю.

ІВАН. Важка карита і коні готові, ясний пане.

КНЯЗЬ. Їде чвірка гнідих. (Безжурно). А решту продамо. (Насвистує веселу арію і виходить).

ІВАН. Отже й гаразд. Цікавий я тільки як то та ясна панночка виглядає, що так на неї той барон зуби острить. Хиба краща від моєї Галі? Га, побачимо.

ЗАВІСА.

7. ВІДСЛОНА.

(В дорозі).

(Сцена представляє подвірє заїзду. На ліво входові двері до заїздного дому. На право сад. В глибині ворота і паркан. Під деревами столики і лавочки. Смеркає поволи. На лавочці коло столика, богато заставленого, князь і артистка. Видно що обоє по добрім обіді).

КНЯЗЬ (знуджено). По веселій забаві — пращанне важке.

АРТ. Ох! ясний пане — ми, надіюсь, продовжимо так розкішно розпочате знакомство — ха! ха! ха! ще хоч трішечки.

КНЯЗЬ. Трішечки? Я був певен, що до завтра рано.

АРТ. Неможливо. Надіюся, ми зробили, що тільки було в наших силах, щоби вас у дорозі забавити.

КНЯЗЬ (невдоволено). Дійсно, все, що було в ваших силах.

АРТ. Ох! ясний пане! Не наша вина, що театр не дописав — це не столиця. Але мусите признати, що провідна ідея драми...

КНЯЗЬ (зневажливо). Ах! Ідея — це дурниця. Цеж витвір голодних літератів.

АРТ. (збентежено). Але-ж стремління героїв...

КНЯЗЬ (я. в.) Стремління? Кого? І до чого? Це-ж виключно фантазії голих професорів.

АРТ. (рішучо). Але-ж ясний пане, і ті ідеї і ті стремління в усякому разі — призначені для вашої забави.

КНЯЗЬ (розбавлено). Ха! ха! ха! О, це ви прегарно сказали, люба артистко! (Цілує її в руку. Сягає рукою до грудної кишені але по хвилі надуми опускає руку).

АРТ. Так випиймо отсю чарку за вдачу вашої подорожі. (Надпиває чарку і подає її князеви. Бере иншу і хоче її налити але в фляшці нема вина).

КНЯЗЬ. Ах! що за неуважний з мене кавалір! Вина вже нема. (Кличе). А гов! (Дзвонить у склянку).

ЛАКЕЙ (вбігає). Ясний пан прикажуть?

КНЯЗЬ (гнівно). Скорше, тумане! Чи-ж не бачиш, що вже нема вина?

ЛАКЕЙ. Сейчас служу! (Виходить).

АРТ. Ох ясний пане, чи не помічаєте який розкішний місяченько встає на небі? (Співає: Ой місяцю, місяченьку...)

КНЯЗЬ (задумано). Ще й не дуже старий той там місяць?

АРТ. (не помічає натяку). О, так, ясний пане, се ще майже молодик.

КНЯЗЬ (сумно). Майже молодик?

АРТ. (в запалі). Але-ж так, ясний князю. Все, коли родиться отой молодик, що срібні ткає в природі нитки, ціле море споминів пянить моє серце і все нові й нові навіває мрії, несповнені мрії...

КНЯЗЬ (неспокійно). А в сю хвилину?

АРТ. (збентежено). В сю хвилину? Певно, що сю хвилину мушу вважати за найщасливійшу в свойому житю.

КНЯЗЬ (щиро). Коли б на моїм місці був хтось молодший.

АРТ. Ох! ясний пане, в світлі молодого місяця...

КНЯЗЬ. Але-ж люба артистко, навіть князівський титул не в силі заступити молодости.

АРТ. Ох! радість бути з вами...

КНЯЗЬ. Дещо сумнівна.

АРТ. О, позволите ясний пане, що виконаю для вас свій найкращий танок?

КНЯЗЬ. А! це-ж буде щось чудового в тім повнім місячнім сяйві. Але без музики?

ІВАН (підходить і подає фляшку вина). Ясний пане, театральна музика просить о ласкавий дозвіл, щось заграти.

КНЯЗЬ. Прегарно зложилося.

ІВАН (виходить і вертає із музикантами, що

уставляються за деревами. Артистка говорить тихо із капельником. Тиха музика і танок).

КНЯЗЬ (мовчить хвилину захоплений). А!

АРТ. (сідає втомлено коло нього). Подобалося-ж вам, світлий пане?

КНЯЗЬ. О, ви люба артистко тільки доставили мені приємности і маю надію, що ще доставите — я дійсно — прошу мені повірити — не можу в сотній частині зреванжуватися (дискретно подає її портфель).

АРТ. (несміло). Але-ж дійсно, ясний пане, не бачу можливости...

КНЯЗЬ. О для добра вашої цілої театральної дружини...

АРТ. Не смію відмовити, коли вже так мусить бути.

КНЯЗЬ. І місяць, і чарівна музика, і ваш солодкий танок настроїли мене так любовно. Люба, кохана дівчино... ні, ні... не можу думати про розлуку.

АРТ. Ясний пане, я для вас готова на все.

КНЯЗЬ. Я ваш невільник. Йду і кажу все приготовити, що лише в тім заїзді можливе. (Відходить поволи).

АРТ. (до Івана). Музиканти пішли?

ІВАН. Так, прошу пані.

АРТ. (на половину до себе, та половину до Івана). Чи-ж могла я коли небудь мріяти про подібну пригоду? Я, доня бідного музиканта і родовитий князь? І правдивий князівський портфель. (Оглядає портфель). І правдивий золотий герб. Ой! І ціла купа банкнотів. Ціла наша артистична громадка за місяць не заробить тільки, що я за один вечір Заробить? (Із портфеля випадає світ-

лина.) Ах! се шо? Світлина? Хто се може бути? Га! неважко вгадати. Ся гордо випростувана дама — то певно його жінка. А то любе сотворінє — то його доня. Яка гарна панночка. В мойому віці. (Задумується). Як ріжно від моєї минає її молодість. А я малаби їм відбирати батька і мужа? Ні, ні, ніколи. Іване! (Подає йому портфель) Ось! передайте вашому панови. Певно загубив. (Встає і вибігає скоро).

ІВАН. Га! Ось перша чесна душа. Не злакомилася ані на князя, ані на гроші. Ну, тепер вже напевно поїдемо. А придала би ся яка пригода в дорозі. А то скучно їхати.

КНЯЗЬ (виходить). Ну-с, усе готове. (Розглядається). Де-ж се моя горличка?

ІВАН. Пішла, ясний пане.

КНЯЗЬ (здивовано). Куди?

ІВАН. Не знаю, ясний пане.

КНЯЗЬ (гнівно до лакеїв). Ну, чого ви поставали як стовпи? Ідіть, біжіть, шукайте і приведіть сюди. (Лакеї безпорадно крутяться довкруги князя, в розгоні падають один на другого, в кінці вибігають у дві ріжні сторони).

ІВАН. Дарма шукати. Вона так скоро побігла, що навіть мошонку ясного пана забула. (Подає).

КНЯЗЬ (недовірчиво). Забула? Як вона її могла забути? Адже там 2000 золотих. А може їх узяла? (Оглядає портфель). Але ні! Гроші всі. (Легкий оклик). Ох! Таж ось світлина за якою я так довго шукав. Іване!

ІВАН. Прошу, ясного пана?

КНЯЗЬ. Гм! Рахунки вирівнані?

ІВАН. Так, ясний пане!

КНЯЗЬ. Гм. Як там погода?

ІВАН. Дуже гарна, ясний пане.

КНЯЗЬ. Карита в порядку?

ІВАН. В якнайкращім, ясний пане.

КНЯЗЬ. Коні відпочали?

ІВАН. Цілковито, ясний пане.

КНЯЗЬ. Гм! А лакеї?

ІВАН. Ось, уже вертають, ясний пане.

ЛАКЕЇ (вбігають рівночасно). Нема, ясний пане!

КНЯЗЬ. Добре, добре, спакувати всі річи і привязати куфер.

ЛАКЕЇ (відходять).

КНЯЗЬ. Гм! гм! Нічого не стоїть на перешкоді до дальшої дороги?

ІВАН. Нічого, ясний пане!

КНЯЗЬ. То зле, гм! добре. Отже їдемо, Іване!

ІВАН (радісно). Їдемо, ясний пане.

КНЯЗЬ. Тільки знаєш що, Іване, мушу сховати всю готівку в пудлі карети, заки ті тумани вернуть. Хто зна, їдемо через ліси, то аби не було якої пригоди.

ІВАН. Авжеж, що придалась би, ясний пане.

КНЯЗЬ. Ну-с добре, добре. В дорогу. (Виходить).

ІВАН. Цікавий я чи та князівна краща від Галі, чи ні?

ЗАВІСА.

8. ВІДСЛОНА.

(Напад розбійників)

(Сцена представляє густий ліс. Перед піднесеннєм завіси, чути тупіт копит, ляск батога, гуркіт коліс. Із піднесеннєм завіси півтемно. Карита стоїть так, що видно тільки пудло із двома лакеями позаду. Коней і кізлів із Іваном не видно).

КНЯЗЬ (заспаний голос із карити). Іване?

ІВАН. Прошу, ясного пана?

КНЯЗЬ — Де ми заїхали?

ІВАН. У ліс, ясний пане!

КНЯЗЬ. Розбійників нема?

ІВАН. Ще нема, ясний пане.

(З кущів вискакує гурток обідранців із патерицями та кидається до карити. Вигуки: Гов! Стій! Стягають лакеїв).

ВАТАЖОК. Де гроші?

ЛАКЕЙ. Питайте пана.

ВАТАЖ. Бийте лакейські душі! (Опришки розтягають лакеїв і бють їх ломаками). Бийте, щоби душа пити просила, нехай признаються. (Інші розбійники витягають із карети князя і ведуть перед ватажка).

ВАТАЖ. (верещить). Де гроші?

КНЯЗЬ. Лю... лю... люде! лю... лю... люде!

ВАТАЖ. Ге! ге! ге! Ясному пану язик запутався! (Розбійники перешукують карету і князя). Положіть його і бийте, поки йому язик не розв'яжеться! (Князя кладуть і луплять).

ЛОЯЗЬ. Лю... лю... (пищить під ударами).

ВАТАЖ. Беріть ще й візника. може він нам

скаже! (Кількох розбійників кидається до Івана і починають його сіпати).

ІВАН (голос). Дай спокій, ти! Не руш, бо коні сполошаться.

ВАТАЖ. Де гроші, блюдолизе? (Махає над Іваном патерицею).

ІВАН. Не знаю.

РОЗБ. Зараз ти будеш знати, (Сіпають Івана).

ІВАН. Дай спокій один з другим, бо впаду в злість.

РОЗБ. (регочуться). Ану, ану впадь. (Скидають Івана з кізлів, витягають на середину і луплять буками).

ІВАН. А то що, бєте?

ВАТАЖ. А ти думав, що жартуємо? Ану бийте душе.

ІВАН. А ви драбські душі! (Хапає із землі батіг і починає бити грубшим кінцем. За кождим ударом падає один розбійник. Дикі вигуки, потім повна тиша. Стогнання). Го! го! Половина лежить, половина втекла. Ну, принайменше якась пригода — а то далебі вже скучно було. (Бере путню води). А ну, де наш князь? (Відливає князя і дає йому напитися води). Ну, ну, по черзі. (Відливає лакеїв). Га, ще ті добродії. (Відливає ватажка і розбійників). А не казав я вам: дайте спокій?

КНЯЗЬ (приходить до себе, здивовано). О, то ми ще жиємо?

ІВАН. Так, ясний пане, всі живі і здорові. Коні аж рвуться до дороги.

КНЯЗЬ. Е, що там коні. Але-ж бо в мене всі кости болять. (Іван підводить князя і веде його до карети).

КНЯЗЬ (побачив розбійників, здрігається). Так це ти сам один побив їх?

ІВАН. Ну, а з ким-же я мав їх бити, коли вони вас били?

КНЯЗЬ (скрикує). Алеж бійся Бога. Іване, коли ти чув у собі таку силу, то чому-ж ти не побив їх уперед, заким ще вони до мене причепилися?

ІВАН (добродушно). Як би мені ясний пан був казав...

КНЯЗЬ (стогне). Який-же ти дурень, Іване!

ІВАН (радісно). Знаю це, ясний пане і власне для того я не рушався з місця. (Помагає князеви сісти до карети.)

ЗАВІСА.

9. ВІДСЛОНА.

(Родина князя).

(Передпокій князівської віллі на Рівієрі. Дивани, пальми. Обстанова по змозі богата. На кріслі в куті дрімає лакей. Перед піднесенням завіси дзвінок, далі другий, в кінці безперервне дзвонення — в часі якого підноситься завіса).

ЛАКЕЙ (витягається поволи). Ну, ну і пощо то тільки дзвонити. Я й так чую. Кождий би собі дзвонив і дзвонив.

ПОКОЇВКА (вибігає, стрівожено). Скорше, скорше! Що, нікого тут нема? (Помітила лакея). Чому-ж не біжиш, не чув дзвінка?

ЛАКЕЙ. Та я чути чув, але... Як платиш так біжиш. Чого-ж ти горличко так збентежилися?

Хто-ж то мене так нагло потрібує? Пан?

ПОКОЇВКА. Е, що там пан! Він собі сидить у габінеті. Але пані!

КНЯГИНЯ (скоро через праві Кричить). Папуга! Скорше. Вилетіла через вікно. Ловіть!

ЛАКЕЙ. Та я її мигом! (Вибігає).

ПОКОЇВКА. Я поможу. (Вибігає.

КНЯГИНЯ (ходить по покою і стає коло вікна). Ох! та прислуга! Всіх нажену, всіх!.

НІНА (вбігає через ліві і крутиться по сцені Тирликає веселу пісеньку).

КНЯГИНЯ (нетерпиливо). Ах! замовкни! Мені втекла папуга!

НІНА. Що за нещастє! А я думала, що життє таке гарне. (Стає коло другого вікна). Ай! папуга вилетіла на вулицю! Ого!

КНЯГИНЯ (кричить через вікно). Повіз! Повіз! Уважайте! Mon Dieu! Mon Dieu! (Майже мліє і безсило падає на крісло).

НІНА. Але-ж, мамочко, лакей схопив її перед самими кіньми. Ай! Повіз переїхав лакея. Покоївка несе папугу.

КНЯГИНЯ (зітхає з полекшею). Ну то все добре. Ах, як мене голова розболіла.

НІНА Але-ж лакей!

КНЯГИНЯ. О, наймемо другого. Такого нездари я й так була би не стерпіла.

НІНА Папугу сейчас замкну до клітки (Вибігає).

КНЯГИНЯ. Ох! та нинішна молодь — більше обходить її якийсь там лакей чим мамина папуга. (Виходить через ліві).

КНЯЗЬ (уходить повагом Коло нього мов дзига крутитьтя Ніна). Ха! ха! ха! Це тобі вдало-

ся, Ніночко! Ну, а як тобі подобалися наші коні?

НІНА (плескає в долоні). Ах! якіж вони гарні! Ах! якіж вони миленькі! Шерсть на них гладенька — гладенька — наче шовк!

КНЯЗЬ. О, це заслуга мого Івана, що доглядає їх мов свої рідні! Він знаєш прямо любить їх.

НІНА. Тепер я буду могти виїздити що дня на корсо, правда, папочко?

КНЯЗЬ (нерадо). Ну, так, розуміється.

НІНА (леститься). Тільки ти мусиш купити мені кабріолетик гарнесенький-гарнесенький! Купиш паночко?

КНЯЗЬ (сумовито). Ей, ти щебетушко моя — чого би я для тебе не купив! Та тільки бачиш...

НІНА. Е, що там бачиш! Купиш, купиш, купиш. (Пригортаєтьея до князя). Ах! як то буде чудесно!

ІВАН (ввійшов непомітно і стоїть скромно коло дверий). Гм! гм!

НІНА. Всі з заздрости позеленіють. (Приглядається довше Іванови).
А візник? Чи це той візник, котрого ти папо з краю привіз?

КНЯЗЬ. Той самий, Ніночко.

НІНА. Який поганий.

КНЯЗЬ. Поганий, дитино, чому поганий?

НІНА. Правдивий медвідь. Куди я з ним покажуся?

КНЯЗЬ (розсіяно). То можемо його відправити.

НІНА. Відправ, папочко. Приймемо джокея такого, що й услужити потрафить. (Леститься до князя і обоє відходять).

КНЯЗЬ (оглядається у дверях). Зажди хвилину, Іване!

ІВАН. Добре, прошу ясного пана! (По хвилині сідає на крісло, виймає люльку, набиває тютюном, хоче запалити і стримується). Ай, може тут не можна курити?

ЛАКЕЙ (уходить через ліві). О, ви тут, пане Іване? Відпочали з дороги?

ІВАН. От собі так. Ти в ясного панства давно?

ЛАКЕЙ. Ого! го! Я ще з панями з краю приїхав. Увесь час тут. Що то за житє було! Балі, корса, карити! Ого! го! А тепер наші пани скапцаніли. Місяцями не виплачують, а про тиць в руку вже давно не чувати. Пані, знаєте, як пана не було довгів, довгів наробили.

ІВАН. Є при таких великих маєтках — то всі ті довги не такі то страшні.

ЛАКЕЙ (довічливо). Не довго вже я буду в ясного панства — бо тут мені земля горить під ногами, ще лиш мене та покоївка тримає — але й вам раджу, пане Іване, постаратися о иншу службу. Ну, й допекли нам усім ті віритєлі. Вже нераз княгиня казала аж викидати їх за двері, не пускати в браму.

ІВАН. Ого! Аж так?

ЛАКЕЙ. То як ти його не пустиш? У нас, у краю зараз би пізнати: прийде жид пейсатий, довгополий, ну то чоловік зараз бачить, що його треба за карк та за двері. А ту дідько їх пізнає, хто жид а хто не жид. Прийде пан у перстенях, при золотім годиннику, вбраний так, що думав би чоловік: князь якийсь! А тут...

БАРОН (уходить через середні). Добрий день,

чи ясні панство приймають?

ЛАКЕЙ (схопився на рівні ноги і витріщився на барона).

БАРОН (нетерпеливо подає карту). Йди зголоси.

ЛАКЕЙ (наче збуджений зі сну, бере механічно карту і відходить). Служу ясному панови.

БАРОН (проходжується нервово). Як там удалася подорож?

ІВАН (нерадо). От сяко-тако.

БАРОН. Пригод не було.

ІВАН (я. в.). Якось не богато.

БАРОН. Навіть із артистами?

ІВАН. Не пригадую собі якось.

БАРОН (вибухає). Ха! ха! ха! Взірцевий візник! (Перекривлює). От так якось, якось не богато, не пригадую собі! Чудово. Не бійся, буду про тебе тямити.

ІВАН. І я буду тямити.

БАРОН (кинувся). Що?

ЛАКЕЙ (отвирає широко двері). Ясні панство просять. (Впускає барона до середини і замикає за ним двері. До Івана). Таже то достеменно той сам жид, що я його чотири роки тому оттими руками за двері викинув!

ІВАН. Так?

ЛАКЕЙ. Але гепер, то груба риба. Го! го! Пан барон! Наші князі то йому цілком у кишені сидять. Він усі їх векслі поскуповував. Коли князівських грошей не стане то треба надіятися великої біди.

(Дзвінок. Лакей виходить на ліво.)

ІВАН. І чого це мені властиво так прикро

робиться, коли чую про того князя та його родину? Ніна? Ну, могла би подобатися. Але для тих легкодухів навіть пальцем не рушу. Он що!

ЛАКЕЙ (через ліві). Ну, ясна панна йде на прохід. (Вибігає).

ІВАН. Ні не піде а поїде, зі мною. То значить схоче їхати. Але побачиш ти вивірко!

НІНА (в веселім настрою через праві). Іване, ти тут?

ІВАН. Слухаю.

НІНА. Будь так добрий, заїдь фаєтоном.

ІВАН Фаєтон поданий.

НІНА (на пів до себе, на пів до Івана). Там папа з тим своїм вірителем марудить. Що я маю слухати їх нудного балакання? Краще переїхатися до ліска.

ІВАН (рішучо). Я з паннунцею не поїду.

НІНА (остовпіла). Не поїдеш? А то чому?

ІВАН. Бо я поганий медвідь а паннунці треба джокея.

НІНА. Що? що? що?

ІВАН (уперто). Нехай собі паннунця шукають джокея, бо я не поїду.

НІНА (стоїть хвилю непорушно, парасолька падає їй на землю). Грубіян. (Відходить)

ІВАН (по хвилі). Ото я дурний як чобіт. Ще собі подумає, що й я хочу користати, з їх загального клопоту, щоби їй збитки робити! (По хвилі). А гій! та ще жидівська школа не валиться. За хвилину вийде, бо прецінь забула парасольку!

ЛАКЕЙ (виходить через праві. Таємничо до Івана). Ого! з нашим князем капут.

ІВАН. А то як?

ЛАКЕЙ. Дуже просто. Пише повномочник — як я то підглянув якраз і підслухав — що ані доходів із дібр не може посилати, ані дібр продати. Бо й нема що продавати!

ІВАН (здивовано). Як то нема що продавати?

ЛАКЕЙ. А от як воно. Увесь чистий дохід із дібр іде на сплату процентів — а вірителі заінтабулювались на добрах. Наш пан, знаєш, немов за одну ногу завішений.

ІВАН. І чим же це скінчиться?

ЛАКЕЙ (усміхається злорадно). Дочку продадуть.

ІВАН (остовпів). Дочку? Панну Ніну?

ЛАКЕЙ. А вже-ж не кого. І то дадуть її не кому иншому а тому старому скупиндрязі, баронови.

ІВАН. Таку молоденьку панночку? Ще майже дитину?

ЛАКЕЙ. Ого! той барон уже так обпутав князя, що той нарешті мусить за нього доньку віддати. Ще й мусить чинитися, що рад такому щастю!

ІВАН. Ну а щож панна? Невже-ж вона зараз і піде за барона?

ЛАКЕЙ. Та що панна? Адже-ж бачите яка вона. Скаче, співає, чисте веретено. Смутку в неї не стане на довго. Барон богатий — дасть їй те, чого їй батько не може дати а вона за строями, забавами і кавалєрами швидко і за барона забуде.

ІВАН. Так, так, жінка як верба, де її посади, там і прийметься. (Дзвінок. Лакей відходить).

ІВАН. Ну, час би й по парасольку прийти. (Підіймає парасольку).

НІНА (входить через ліві. Несміло). Іване!

ІВАН (змішаний). Слухаю паннунці!

НІНА. Гніваєшся ще на мене?

ІВАН. Шо це паннунця мовлять? Хиба-ж я коли небудь...?

НІНА. Значить поїдеш зі мною?

ІВАН. З охотою. Фаєтон уже поданий.

НІНА (щебече). Прийшов той обридливий барон а я не хочу й через пять хвилин бути з ним під одним дахом. (Наспівує веселу франц. пісеньку). На прохід! На прохід! (Вибігає).

ІВАН (поволи виходить за нею із парасолькою в руці). Ану, чи її здобуду?

ЗАВІСА.

10. ВІДСЛОНА.

(Іван, барон і Ніна).

(Будуар Ніни. Уряджений розкішно. Фотелики, канапка. столик, пальми ітд).

НІНА (роздратована до крайности бігає по будуарі. То сміється то плаче). Ха! ха! ха! Іван, отой медвідь має більше серця чим вони всі. Може би переїхатися? (Біжить до вікна). Га! коні чекають. Фаєтон поданий. (Біжить до зеркала). Га! із тими заплаканими, червоними очима? (Біжить до вікна і кличе:) Іване! Іване! (Біжить до многотону (фортепяну) і вдаряє кілька созвуків (акордів). Стуканнє до дверей). Entrez!

ІВАН (уходить і стає при дверях). Служу панночці!

НІНА (одушевлено). Хочу, їхати! Далеко, да-

леко і скоро, як тільки коні донесуть.

ІВАН. Прошу паннунці, фаетон поданий.

НІНА (розмріяно). Або ні! (кладеться вигідно на софу). Краще розповідж мені ще дещо про наш край.

ІВАН (здивовано). Ще дещо? А що-ж я паннунці ще можу розповісти? Знаю тільки село і сільське життє.

НІНА. Розповідж мені про село і про сільське життя. Десять літ живу за границею. Тужу часом за селом. Боже! там ще я була щаслива. А тут... (вибухає плачем).

ІВАН (по хвилі, розгублено). Най паннунця не плачуть. Село не втече. Ще паннунця можуть вернути до нього і бути щасливою.

НІНА (хлипає). Пропало. Іване, пропало. Вчора таточко продав мене баронови. Навіть контракт уже підписали. В мясниці наше весілля. (Схапується). Ні, нічого з того не буде.

ІВАН. А як...

НІНА (енергійно). Не діждуть вони, щоби я піддалася їх спекуляциям.

ІВАН. А щож паннунця зроблять.

НІНА. Застрілюся або повішу.

ІВАН. Боже! що це паннунця виговорюють?

НІНА. А ні то втечу, наймуся на службу, але за барона не піду! Ох! як я їх ненавиджу. І його і всіх тих, що кажуть мені називатися батьком і матірю а вміють тількі розбуджувати мою пиху і шахрувати моєю душею. Всіх ненавиджу, всіх!

ІВАН. І мене?

НІНА (гнівно). І тебе також, також! За те,

що так як лис силуєшся закрастися до моєї душі, із лакейської цікавости розглянути, що в ній діється, щоби потім мати про що говорити з другими лакеями, судити мене, осміювати поза очі.

ІВАН (поважно). Паннунцю. Прошу паннунпі так не говорити. Ніколи нікого не суджу і не обмовляю ані в очи, ані поза очи. А коли я де про що паннунці питався, то тільки для того, що бажав би я паннунці допомогти.

НІНА (здивовано). Мені? Ти Іване?

ІВАН. А чому-ж би ні? Коли тільки паннунця хочуть.

НІНА (Весело). А що-ж ти можеш для мене зробити, Іване?

ІВАН (з притиском). Все, що паннунця схочуть.

НІНА. Все! Ну, то досить богато. А коли я схочу, щоби напримір оті квіти там із кльомбу прилетіли сюди і впали через вікно! (Здивовано). Га! се що такого? Квіти летять наче горобчики! Ха! ха! ха! А тепер впадають через вікно! (Поважно). Що це за чудеса такі, Іване?

ІВАН. Аджеш я паннунці мовив, що можу все зробити, що тільки захочу. (Легкій стук до дверей. Входить покоївка).

ПОКОЇВКА. Пан барон осмілюються просити їх ласкаво приняти. За хвилину прийдуть тут. (Виходить).

НІНА (кидається на всі боки в нетямі). Барон? Прийде тут? Га! Як наречений. І певно схоче мене поцілувати. Ні, не прийде. (Біжить до дверей, замикає на ключ, і біжить до вікна). Ха! ха! ха! Ах! яке чудове море а над мим літають меви. Але-ж двері зараз виважать. (Кидає ключ

через вікно). Я вільна наче пташка. (Стає на вікні і вискакує в низ). Ах!

ІВАН (увесь час сидів спокійно на стільчику, виймає люльку і починає її набивати). Прошу паннунці — двері отворені!

НІНА (входить через двері, котрі перед хвилею замкнула. Йде наче непритомна, має замкнені очи і одну руку підняту в перід).

ІВАН (огризливо). І по що то робити комедію?

НІНА (отвирає очи і розглядається довкруги). Комедію! (Вибухає плачем). Але-ж я власне хотіла зробити кінець тій не гідній комедиї, котру зомною виробляють. (Кидається на коліна перед Іваном). Дай мені ще раз повторити те, в чім ти мені перешкодив!

ІВАН. Най паннунця навіть не думає про те!

НІНА. Але-ж бійся Бога — барон ось іде по сходах, щоби взяти мене в своє посіданнє...

ІВАН (здивовано). Барон? Але-ж пан барон їде преспокійно каретою до себе. Ось погляньте через вікно.

НІНА (підбігає до вікна) Ха-ха-ха! А я так лякалася його, вже навіть хотіла скочити на ці жахливі скелі! (Поважно). Поїхав. Але все таки він наче змора тяжить мад моїм житєм. Іване — але-ж ти міг би так зробити, щоби барон зломив собі шию.

ІВАН Міг-би — але на що це паннунці придасться?

НІНА (сумно). Маєш рацію. Злюка з мене, чую це. Не він, то котрий небудь другий його кумпан купив би мене, все одно чи я малаби довги чи власні гроші. Так знаєш що, коли хочеш

щось для мене зробити то зроби так, щоби я була щаслива.

ІВАН (сумно). Цього одного прошу паннунці, не можу зробити

НІНА. Як то неможеш? Чому?

ІВАН. Бо як би я міг, то зробив би це на самий перід собі самому.

НІНА. Значиться і ти також нещасливий?

ІВАН (щиро). О, і дуже!

НІНА (зі співчуттєм) Правда, ти слуга.

ІВАН. Е, що там слуга! Коли я служу то з власної волі. Аджеж бачуть паннунця. що коли я можу так зробити, щоби квіти прилетіли сюди наче пташки, то невелика би мені річ була в одній хвилі зробити себе зі слуги паном.

НІНА Ну, так чого-ж тобі не стає?

ІВАН (нерадо). От, що там про те балакати!

НІНА (по хвилі). А я, я не можу вертати у той світ.

ІВАН. Ну щож, можна не вертати.

НІНА. Не вертати і жити? Але куди-ж я дінуся, що робитиму?

ІВАН. Мій Боже! Світ такий широкий, аджеж паннунця мовила, що волілаби на службу нанятися.

НІНА (з докором). Так ти радив би мені це зробити?

ІВАН. Що-ж коли інакше не можна, то все ліпше на службу нанятися — ніж розбитися там на скелях. Але мені здається, що паннунця Богу дякувати не потребує ще аж на таке сходити. Чому-ж би на приклад, паннунця не мала...

КНЯЗЬ (цікаво) Що таке? Скажи!

ІВАН. Ну наприклад — приняти мене в свою службу?

НІНА (здивовано). Тебе? У свою службу? (Вибухає сміхом). Ха! ха! ха! Тебе, котрий в кождій хвилині, можеш статися своїм власним паном, богатим і більше могучим від усіх панів світа, і я бідна, одинока, позбавлена всього на світі мала би приймати тебе в свою службу?

ІВАН (несміло). А як би я паннунцю про се просив? Нехай паннунця вірить мені, що тільки тоді чоловік зуміє найліпше услужити другому, коли його до цього спонукає не потреба, але тільки власна воля і власне...

НІНА (приязно). Що власне?

ІВАН (вриває). Ну, менше з тим. Так як же? Прийме мене паннунця у власну службу? Я буду слугою покладливим. Платні ніякої не жадаю; коли мене паннунця відправить то піду геть а чого тільки забажає або запотребує, то прошу мені сказати. Все заразісінько буде зроблено.

НІНА (подає Іванови руку). Добре, приймаю твою службу, але з тою умовою, що не буду тобі нічого приказувати. Покидаючи те життя, котре ненавиджу, хочу заразом покинути його звичаї. Не хочу, щоби ти був моїм слугою. Будь моїм товаришем, братом.

ІВАН (радісно стискає подану руку). Проти цього нічого не маю.

НІНА. Ну, а що-ж тепер будемо робити? Я хочу вернути до рідного краю.

ІВАН. І се не втече, прошу паннунці.

НІНА (несміло). Але слухай, Іване, не говори до мене: паннунця. Говори мені „ти“ „Ніно“, так як би говорив до своєї сестри.

ІВАН. Перепрашаю паннунцю. Я ніколи не мав сестри, то й не знаю, як треба до неї говорити. Потім може й инакше навчуся. Ну, а тепер до Парижа!

НІНА (з непогамованою радістю). До Парижа! До Парижа! (Кидається Іванови на шию).

ІВАН. Чень-же при помочи перстеня здобуду щастє.

ЗАВІСА.

ІІІ. ДІЯ.

11. ВІДСЛОНА.

(Едвін краде перстінь).

(Розкішно уряджений сальон. Двері на право, ліво і в глибину. Образи, дивани, пальми, многотон (фортепян).

ІВАН (виходить через ліві отяжілим кроком, бліде втомлене обличчє). От тобі й перстінь! Казав Дід, що він усе може, а не може навіть зробити, щоби одна якась пуста дівчина мене полюбила. Все стоїть між нами ота невидима стіна і всемогутній перстінь не може її зрушити. (Зрезигновано), Мабуть кину все і верну до рідного краю. До рідного села. (По хвилі), Але може ще все зміниться, коли Ніна побачить, кілько для неї роблю. Може чей полюбить мене... (Стук у двері.) Хто се? Ага! певно той агент. Ну, почуємо... Прошу!

АҐЕНТ (добірно убраний, входить через середні і кланяється низько). До услуг ясного пана.

ІВАН. Прослідили того панича?

АҐЕНТ. О, се не було нічого трудного, Пан ґраф Едвін картяр і розпусник. Нема клюбу, де не був би задовжений. Винен кравцеви і шевцеви ґрубі суми. Навіть у свого старого візника позичив значну суму, котру той заощадив собі за ліпших часів.

ІВАН. Не гонорово, але здорово.

АҐЕНТ. Хоче богато оженитися, щоби вирівнати всі довги.

ІВАН. І для того крутиться коло панни Ніни.

АҐЕНТ. А так сестра, вельможного пана уходить тут за першу богачку.

ІВАН. Ґа! Ось воно як. Я вже давно помітив, що Ніна до мене змінилася і все з чимось укриває́ться. (До аґента). Ну, тимчасово дякую (втискає йому в руку).

АҐЕНТ (кланяється низько). Дуже дякую, вельможний пане, це рішучо за богато — за так дрібну прислугу.

ІВАН. Ех!

АҐЕНТ. Поручаюся ласкавій памяти. (Виходить через середні двері).

НІНА (вбігає із тенісовим ситцем через ліві). Хто се в тебе був? Ну, скажи, скажи Іванчику.

ІВАН. От добряга...

НІНА. Яка сьогодня чудова погода. Я знаєш грала з нашою сусідкою, Ельфрідою. І уяви собі я остаточно побила її. Ми грали о високу ставку.

ІВАН (добродушно). О кого?

НІНА. Го, го, велика, гарна ставка. (Підспівує французську пісеньку та бігає по кімнаті).

ІВАН (сидить задуманий, майже понурий. Неожидано). Слухай, Ніно, чи не час би нам уже вертати до дому?

НІНА (кидається). До дому? До якого дому?

ІВАН. Ну, до нашого рідного краю, до себе.

НІНА (з докором). Ей, Іване! Що це ти говориш? Увесь світ є нашим краєм. А в тім краю, де ми колись уродилися, ніхто за нами не тужить, ніхто про нас не згадає...

ІВАН. Може і згадає...

НІНА (продовжає). І ми там нічого не полишили, так чого-ж нам туди вертати? Хиба нам тут не добре?

ІВАН (сумно). Мені Ніночко, не добре.

НІНА (неожидано) А чого-ж тобі хибує? Адже-ж ти маєш у своїх руках усі способи. Зроби так, щоби тобі було добре.

ІВАН. Добре може мені бути тільки в своїм краю, чую це.

НІНА (засумовано). Так ти хотів би мене покинути?

ІВАН. Отже ти не вернула би зі мною?

НІНА (кидається до Івана, обіймає його і цілує). Ні, Івасю, ні братчику мій! Я знаю, що ти мене не покинеш. Ані я тебе не покину, вір мені. Полетимо разом обоє до нашої любої вітчини, швидко вже — за кілька неділь. Нехай тільки мясниці скінчаться. Ах! я так ще хочу погуляти, потанцювати, повеселитися! Бо ж преціньтам дома, як ти кажеш заляжемо як крілики в норі. Там не буде вже того що тут, правда? Я навіть сама того не хочу. Але тепер іще тих кілька неділь

нехай будуть мої! Добре Івасику? Добре! Добре! (Бігає, крутиться, плеще в долоні).

ІВАН. Слухай Ніночко. Я хотів би тебе про одну річ запитати, але дай мені слово, що не прогніваєшся на мене.

НІНА. Ну питай, питай ти медведю. (Опирається Іванови на плече).

ІВАН. І скажеш мені правду?

НІНА. Це вже як мені подобається.

ІВАН (уперто). Чи то правда, чи то мені тільки так здається, що тобі сподобався граф Едвін?

НІНА (скрикує). Що? (Відвертається змішана.)

ІВАН (спокійно). Не хочу тобі з цього робити тяжкої догани, а тільки остерігаю тебе, що граф чоловік негідний твого чуття.

НІНА (різко). Чому?

ІВАН. Не жадай від мене подробиць, але прийми цю осторогу як від брата.

НІНА (вибухає). А коли це тільки низьке чорненнє?

ІВАН. Я маю деякі докази.

НІНА (обиджено). Сховай собі свої докази. (Зміняє тон). Впрочім запевняю тебе, що граф мене нічогісінько не обходить. Ну, але мушу вже конче йти, бо там товариство вже певно нетерпеливиться. (Хоче йти).

ІВАН. Слухай, Ніно. (Ніна стає у дверях). Ти прецінь не говорила йому нічого про джерело нашого богацтва?

НІНА (тихо із жахом). Про яке джерело?

ІВАН. Адже-ж знаєш, що в мене на думці. Про мій перстінь.

НІНА (прийшла до себе. Різко) Нічого. Ну, або що?

ІВАН. Прошу тебе, не говори йому нічого й на будуче.

НІНА (з пересердєм). Що знова за упімнення? І чому якраз із оглядом на нього?

ІВАН. Ну, так случайно прийшло мені на думку. Міг би чоловік зовсім непотрібно бути введений в покусу.

НІНА. Ти дурень, Іване!

ІВАН (просить). Зовсім непотрібно, Ніночко. Завдай собі труду зрозуміти мене! Зовсім непотрібно. (З надвору веселі голоси. З хвилею, коли Ніна виходить, вбігає гурток веселої розбавленої молоді: дівчата і юнаки убрані по змаговому із ситцями в руках. Всі недбало поздоровляють Івана. Едвін із великим брилянтом у краватці, стримані рухи. Один із юнаків сідає до пяніна і грає танго.)

ІВАН. Перепрашаю панство на хвилину. (Відходить на право).

ЕДВІН (до Ніни.) Що нового, ma chere?

НІНА (непомітно відходить із ним на перед). Не стерплю цього довше.

ЕДВІН. Отже нині в ночи.

НІНА. Добре. Ні! Треба скорше. Був знаєш у нього якийсь агент.

ЕДВІН. Агент. Ого! В такім разі або сейчас, або ніколи. Але як?

НІНА. Мусить удатися! Опій в тебе?

ЕДВ. Так! усе його маю при собі. Знаєш на що призначений.

НІНА. Мусить його випити з вином. Зараз

усе приготовлю. (Бере з рук Едмунда фляшочку і відходить. Весела забава. Танок. Музика. Співи.)

ЕДВ. Ну, пані і панове ще тільки вина бракує.

ГОЛОСИ. Вина! Вина!

НІНА (виходить із карафкою вина і чарками. Едвін наливає). Деж се мій братчик?

І-ша панночка. Зараз він буде тут. (Вибігає на право.)

ІІ-га панночка. Я їй поможу витягнути того добродія із гнізда. А то ще готов залюбитися в тій гусочці. (Вибігає на право).

ІІІ-та пан. Обом тим гусочкам здається, що з того щось буде.

НІНА. Колесо! Колесо! (Всі уставляються в півколесо довкруги Ніни і беруть чарки з рук Ніни. Панночки майже силоміць тягнуть Івана попід руки. Веселі вигуки).

НІНА. Ну, ну, ходи троха до нас, Івасику. Розвеселися троха!

ІВАН. А що ж я вам поможу, дорогі гості? Танцювати не танцюю, співати не співаю...

НІНА. Ну але преціньчарочку вина випєш із нами?

ІВАН. Га! най буде. (Бере чарочку і духом враз із иншими випиває). Тай гірке-ж!

НІНА. Гірке? Ах! ти випив вино з абсинтом (полином). На запий солодким.

ІВАН (пє). А так, у житю солодке з гірким чергуються!

ЕДМ. На здоровля нашої любої хозяйки.

ВИГУКИ. Най жиє!

ІВАН. Ну, посиджу трохи з панством. (Сідає

в кутику, витягає люльку і починає її набивати. Весела забава. Ніхто не звертає на нього уваги. Коли за хвилю всі виходять із окликами: На терасу! На терасу! остають Ніна, Едвін і Іван, що спить на софці. Едвін тихенько грає на фортепяні).

НІНА (шепотом). Едю, мій найдорощий, час нам у дорогу. Всі коштовности спаковані в тій валізочці. Гості на терасі. Вийдемо ніким непомічені!

ЕДВ. Твій... гм! братчик спить?

НІНА (весело). Наче ведмідь у зимі. Йди відважно і здійми йому перстінь!

ЕДВ. (обережно підкрадається до Івана і здіймає йому перстінь із пальця. До Ніни. Не попращаєшся із братчиком? (Настромлює собі перстінь на палець).

НІНА. Зовсім непотрібно. Дорогий мій, ти дарував мені нове життє. Ти увільнив мене від того медведя із лакейською душею. Спішім у новий вир забав і веселощів. (Виходять).

ІВАН (сидить спокійно, далі схапується легко і звинно, ані сліду отяжілости, бігає по кімнаті, перескакує крісла та столи. Співає коломийку.) Га! га! І чого се мені так легко? Наче би важкі кайдани впали з мене. (Простягає руки). О! та я би тепер цілу фіру підняв! — О! о! а се що? Перстінь зник! То вони не тільки підпоїти мене хотіли, але й обікрасти. (Біжить до середних дверей). Замкнені! (Йде до других по черзі). Замкнені. Те саме! Моє прочуттє не ошукало мене. Моя Ніночка справді змовилася з тим вітрогоном. Забрали мені перстінь, думаючи, що Бог зна який скарб здобули. Ха-ха-ха! Щасти вам Боже! А ми

тимчасом стрібуємо як смакує праця. Ану меблі на свої місця. (Хоче уставляти поперевертані крісла, але кожде крісло, яке хоче підняти, встає само). Ох! перстінь знов на моїм пальці. (Йде отяжіло, пригноблено). І я знов без праці! (Важко сідає на крісло). Гей там двері — отвориться! (Двері отвираються). А пара закоханих? Зараз прийде? Ну ось і вони! Прошу блище! Не бійтеся я не гніваюся. (Ніна і Едвін входять несміло. Ніна убрана дуже бідно. Едвін рівнож).

ІВАН. А не казав я тобі, Ніночко, що це буде зовсім не потрібний захід? Адже-ж коли ти хотіла зробити собі прогульку, то можна було сказати мені про це словечко.

НІНА (в нетямі). Мовчи хаме! Як ти смієш так за панібрат говорити зо мною. Я княгиня а ти простий мужик.

ІВАН (спокійно). Але-ж Ніночко, сама ти казала мені так до тебе промовляти.

НІНА. Не потребую тебе, піду з тим, котрому належить моє серце, котрому я віддала все, все... навіть...

ЕДВ. (з усміхом). І котрий з того всего має зломаний гріш. Ні, пані, я думаю, що ви справді ліпше зробите, коли повернете в обійми цього чесного і благородного братчика.

НІНА (з докором). Едю!

ЕДВІН (грубо). Е, що там бавитись чутливими витребеньками. Я зруйнований, а той проклятий перстінь, котрий ви казали мені зняти з пальця свойого братчика, оце, як бачу, прикрашує знов той самий палець. А в тій самій хвилині, коли щез перстінь, щезли також всі ваші скарби і клейноди. І як же ви пані представляєте собі нашу будучність? Я як турецький святий, ви пані маєте ще менше. Заробити собі не зумієте...

НІНА (з запалом). Буду заробляти, Едю, щоби тільки не бути для тебе тягарем, лиш не відтручуй мене. Я тебе люблю, Едю, а до нього не хочу вертати.

ІВАН (зворушено). Ніно! Рвешся від мене, як від найтящого ворога. А прецінь тільки для тебе зробив я те все. Досить було одного твого слова, щоб я вступився тобі з перед очей. Ти полюбила цього пана, я не хочу тобі стояти на заваді. Будьте щасливі! Радо я допоміг би вам, коли б це було в моїй силі, але тепер бачиш і сама, що все, що дає мій перстінь, дає тільки для мене; в руках инших людей все те щезає. Оставайте тут — вілля заплачена до кінця року. А я собі піду.

НІНА (засоромлена). А кудиж ти підеш?

ІВАН. Піду до дому. Будьте здорові. (Виходить).

НІНА. Іване! Іване! Який він гарний!

ЗАВІСА.

12. ВІДСЛОНА.

(Ліцитация)

(Сцена як у 6. відслоні. Кілька колод, по середині стіл). На колодах і столі великі червоні, сині, жовті ліцитацийні плякати).

БАНТРОМІЙ (старий сторож із жовтими вусами, уставляє столик, 2-3 крісла, лавку. Ну тай вже мабуть усе! Не богато то а як уже чоловік утомився.

ІВАН (у сільській одежі з ліва). А! здорові були, Бантромію! (Підходить). Що-ж не пізнаєте мене? Я Іван, князівський візник, той що його недавно приняли.

БАНТР. Той що з князем за границю поїхав?

ІВАН. Той самий.

БАНТР. І недавний час, а які зміни! Гай! гай! — А який же дітько приніс тебе сюди? Чи може й князь приїхав?

ІВАН Ні, не знаю Бантромію, покищо я сам приїхав — верхом на палиці.

БАНТР. Ну а князь? Де він? Що з ним діється?

ІВАН. Покинув я його ще над морем. А тут що в вас нового? Чи чума вибухла? Чи може яка нечиста сила закляла цю халабуду?

БАНТР. (сумно). Ну, тут великі зміни. Князь, знаєш, ось зараз тут має бути.

ІВАН. Так а то чого?

БАНТР. Як то чого? Чиба-ж ти нічого не бачиш? (Показує афіші).

ІВАН. Бачити то я бачу, ще Богу дякувати не заступило мені очей. Але що значать ті циду-ли, бігме не знаю.

БАНТР. Це, небоже, квіти, значать вони' що нашому князеви з його князівства осталось якраз тільки, кілько цей папір варта.

ІВАН. А богато-ж він варта?

БАНТР. (мне папір у жмені, свище і кидає папір на бік). Фють!

ІВАН. Он воно як! Але що-ж це за папір і що на нім написане?

БАНТР. Написано на нім, небоже Іване, що

ось зараз має тут бути ліцитация і продаж оцеї палати і парку і всіх князівських дібр — тому хто дасть більше.

ІВАН. О! о! о! так як найпростійшого хлопа?

БАНТР. А що-ж небоже, право для всіх однакове і довг для всіх довгий а віддай короткий.

ІВАН. Ну, а є вже купці на ті маєтности?

БАНТР. Ого! го! Чому-ж би не було! Але всіх має у своїй кишені пан барон, так собі проста пявка людська — за барона обібралася. Навіть до ліцитації ніхто супроти нього не виступив. Ади! то він так казав палац обмаїти. Порядкує уже тут як у своїм власнім. Усю двірню понаганяв — не вспів князь за ворота виїхати — щоби не годувати дармоїдів; ого! швидко й мене тут не стане.

ІВАН. Так барон тут є?

БАНТР. Авже-ж що не де. Тай не сам. Волочився з князем поза границями, заки з нього не виссав усіх соків, а тепер, чую, посварилися ізза панни, тай оце наш барон злетів сюди мов крук на стерво.

ІВАН. І нікого нема, хто би його зігнав з того стерва?

БАНТР. Його? Барона? Сниться тобі небоже! Він сила! У нього гроші. (Бантр. схапується і біжить на ліво).

ІВАН (здивовано). Що це з моїм старим сталося? (По хвилині). Ага! Та се він так до пана барона пігнався. Правдивий складаний ножик! Агій! (Відходить дещо на бік).

БАРОН (уходить з провола, озирається кругом). Ти вже тут усе приладь. За хвилину ліцитация!

БАНТР. (кланяється глибоко за кождим словом). Так, прошу ласки ясного пана барона! Усе в порядку.

БАРОН. Ага! добре. (Всуває йому в руку). А! а це хто? Князівський візник? Добре, добре як будеш добре справуватися то прийму до служби. Очевидно з ласки. (До Бантромія, добродушно). Ну, старий, як тобі мої добра подобалися? Ха! ха! ха! (Відходить).

БАНТР. Цілую руці, ясний пане бароне! (До Івана). Ти, небоже, не дуже з мене смійся. (Засоромлено гладить довгі вуса). Не гонірно то так надскакувати перед такою жабою, але що-ж зробити? Що мені шкодить спину погнути? Вона не зломиться — а червонець (показує долоню) небоже, на старі літа найліпша підпора.

ІВАН. Але знаєте, я бажав би зробити баронови якогось доброго збитка.

БАНТР. Ти? Баронови?

ІВАН. Не знаєте чи ще можна приступити до ліцитації?

БАНТР. Але-ж з тобою, з таким нехарапутним наймитом і говорити про те в суді не будуть.

ІВАН (схапується, заходить за колоду і за хвилину появляється убраний як барон тільки з ще грубшим ланцюхом від годинника і ще грубшою золотою головкою від палиці). Ну а коли я їм так покажуся то чи схочуть зі мною говорити?

БАНТР. (хреститься). Свят! свят! свят! А це що таке? Який нечистий в тобі сидить, Іване?

ІВАН (успокоює). Ніякий нечистий, дядьку. (Виходить за колоду і вертає у селянській ноші). Се-ж має бути тільки жарт.

БАНТР. Жарт? Тьфу! Ану перехрестися, бо інакше нічого тобі не скажу, не то що.

ІВАН. І перехрещуся і отче наш змовлю, коли вам цього треба. (Хреститься). Ну а тепер кажіть, як то зробити.

БАНТР. Га! коли хочеш приступити до ліцитації, то мусиш сейчас зложити вадію.

ІВАН. Вадію? Що се за вадія?

БАНТР. То якась чимала сума грошей.

ІВАН. Е, про се не турбуйтеся, це в мене найдеться?

БАНТР. Найдеться?

ІВАН. Не вірите мені? Скоро побачите. А тепер до діла. Ще й по князя треба піти, (Йде за колоду).

БАНТР. (йде по хвилі за колоду). Ого! й слід прости? Ото чудасія. Але моя хата з краю. — Ого! вже й круки злітаються.

(Входять жиди, панове. Жива гутірка. Вигуки: пс! пс! Комісия! Входить двох урядників із паперами. Возьний з молотком. Комісия розміщується за столом лицем до публики).

ВОЗЬНИЙ. Тихо! (Стукає молотком і товпа втишується).

ЕҐЗЕКУТОР (читає). Добра ясного князя Довгорукого — цілий чортопхайлівський ключ враз із палатою і парком... (обводить усіх очима, враз схапується і біжить на право).

БАРОН (із права під руку з Ніною, яка щось весело говорить до нього. Ціла комісия надскакує коло барона. Всі низько кланяються. Барон говорить весело, дещо з гори). Добрий день, панове, добрий день. Що за чудова погода! Правда?

НІНА. Mon cher! Ти кажеш відновити пала-

ту? І заложиш зимовий парк. Нам усе так бракувало оранжерії. (Пригортається до барона і відтягає його дещо на бік. Сідає на лавку).

ІВАН (виїздить з поза колоди із маленьким ручним візком. На візку сидить князь старанно загорнений в плєд). Прошу місце для князя. (Шепіт: Князь! Князь! Іван підвозить візок аж перед стіл).

НІНА (здрігається на вид батька, встає на половину, отвирає уста наче би хотіла щось сказати і опадає знов базсило на лавку). Ах!

ЕГЗЕКУТОР. Всі добра оціночної вартости пів мільйона долярів... Віритслі...

БАРОН (перериває). Всі заспокоєні (кладе на столі жмут паперів, які комісия переглядає).

ЕГЗЕК. Прошу, дуже прошу, вельможний пане бароне, я й не сумнівався — усе в порядку.

ПАН 1. (півголосом). А преціиь ті добра, хоч як занедбані все таки варта півтора мільйона — як для брата.

БАРОН (кидається). Ну, купіть іх собі!

ПАН 1. Та я лише так сказав (зникає у товпі).

БАРОН (гордо випрямлюється). Так сказав... (говорить із егзекутором).

ЕГЗЕК. Іменом одинокого вірителя вельможного пана барона Шпіцкопфа подаю ясно — освіченому князеви Довгорукому руку до згоди. (Похвилі — зміняє голос). Вельможний пан барон готов відступити від ліцитації, коли ясно — освічений князь Довгорукий зречеться усякої дальшої претенсиї до своїх дібр. За те вельможний пан барон готов дати йому почесне удержаннє до смерти.

ПАН 1. Почесне удержаннє за мільйон долярів! Добрий ґешефт.

ІВАН (твердо). Іменем немічного, спараліжованого, але здорового на умі князя Довгорукого заявляю, що князь таких умовин не приймає і обстає при ліцитації.

БАРОН (здрігається). Ну а що то має значити? Пощо так шарпатися? (Гамір у товпі).

НІНА (горбиться і не підноснть голови). Боже, Боже та-ж се Іван!

ЕҐЗЕК. Коли так, то затим виставляється на публичну продаж ціла движима і недвижима маєтність ясно — вельможного князя Довгорукого, за суму викликання шістьсот тисяч на заспокоєннє претенсиї вельможного пана барона Шпіцкопфа в сумі 500000, як також коштів поступованя судового і инших. Сума викликання 600000. Хто дасть більше?

БАРОН (озирається гордо). Я даю 600000!

ІВАН. Я даю 700000!

БАРОН (кидається мов опечений). Що за я? Хто такий?

ІВАН. Я, Іван Лінюх.

БАРОН. Ти? В імени князя?

ІВАН. Ні, в своїм власнім.

БАРОН. Прошу пана егзекутора викинути цього дурня, нехай не перескаджає в урядованню! Він не має ніякого права тут говорити.

ЕҐЗЕК. Перепрашаю, пане бароне, Іван Лінюх є тут зголошений до ліцитації, о, прошу подивитися. (Подає папір).

БАРОН. (не дивиться). Як і вадію зложив?

ЕҐЗЕК. І вадію зложив.

БАРОН. A Schlag soll ihn treffen! (Голосний регіт у товпі. Гамір).

ПАН. А добре йому так!

ВОЗЬНИЙ (дзвонить). Прошу о спокій

ЕГЗЕК. Отже Іван Лінюх дає 700000. Хто дасть більше?

БАРОН (відсапує важко). Я даю 800000.

ІВАН. Я даю 900000.

БАРОН (люто, голосно). Я даю мільйон! (Гамір у товпі).

ПАН. Тримається бестія.

БАРОН (підходить до Ніни і стає коло неї). Як так дальше піде, то не знаю чи встоюся.

НІНА (ледви говорить, уривано). Держіться, він вас застрашити хоче. Він на мою душу важить. Держіться, бароне.

БАРОН (випростовується гордо, голосно). Я йому покажу, як зі мною задиратися.

ВОЗЬНИЙ (дзвонить, стукає і кричить). Тихо! Прошу спокій! Тихійше!

ІВАН. Я даю мільйон і тисячу! (Вигуки: Ага! подається уже! Перелякався!)

БАРОН (опановує положеннє). Я даю мільйон сто тисяч!

ЖИД. Браво, браво! Тримайтеся!

ВОЗЬНИЙ (дзвонить). Спокій! Спокій! вже раз!

ІВАН. Я даю о тисячу більше.

БАРОН. Я даю 1200000.

ІВАН. Я даю о тисячу більше.

БАРОН (кричить і прикладає руку до грудей), Я даю півтора мільйона!

ІВАН (спокійно). Я даю о тисячу більше.

БАРОН (до Ніни). Буду мусіти задовжитися,

щоби заплатити ту суму — але вдержуся, хоч би там не знати що! (Глухо). Даю 1600000. (Понура тишина).

ІВАН (порається коло князя і щось тихо говорить до нього).

ЕГЗЕК. За першим разом 1600000. Хто дасть більше? (Тиша). За другим разом. (Мовчанка). За третим разом! (Стук молотка).

ІВАН (насмішливо). Ну, пане бароне. Побороли ви мене. Так богато за ті добра я не міг би дати.

БАРОН (кліпає очима і прикдадає руку до серця. Хоче знов підійти до Ніни.) Я зруй...

НІНА (не дивиться на нього. Живо прибігає до возика і припадає до руки князя). Таточку! Ось я! Я твоя! Прости мені всі гризоти, яких я тобі наробила!

КНЯЗЬ. Нінка! Ніночка, еге-ге! Моя донька. Не втопилася, еге-ге! Грошей багато потребує, але у нас гроші є. Го, го! Від барона виторгували.

НІНА (до Івана). А ти, Іване, гніваєшся ще на мене? (Припадає до Івана і відводить його дрібку на бік). Надіюся, що простиш мені, що там було... з Едвіном. Підла душа. Продав мене баронови.

БАРОН (глибоко зітхає). Ох! (падає на взнак. Егзекутор і инші кидаються до нього. Вигуки: Лікаря! Повозку! Ого! Вже небіщик!).

НІНА (не звертає уваги на товпу, до Івана). Правда, ти оженишся зі мною. Оженеш! Оженеш!

ЗАВІСА.

13. ВІДСЛОНА.

(Іван покидає Ніну).

(Сцена представляє гарну палату. Олеандри. Мягкі городові крісла. Столик. Князь спить у своїм візочку.).

ІВАН (курить файку). Давно, колись-би то се було лиш іно недавно — думав я, що над дідича нікого нема щасливійщого. Але мені вже всі ті добра знудилися смертельно.

НІНА (різко). Ти взагалі не надаєшся до панського життя.

ІВАН. Хиба неробство можна назвати життям ?

НІНА. Хиба туалєти, забави і флірт се не найвищий щабель життя, досяжний нам тут на землі? А! спішити з обіймів в обійми серед повені світла, квітів, строїв...

ІВАН. Дрібка праці, твердої, творчої праці.

НІНА (не слухає). Ах ! ось і він...

ІВАН. Котрий з черги?

НІНА. Ти ведмідь і ніколи не відчуєш ніяких поривів душі — ні в любови, ні в ненависти.

СОТНИК від ГУЗАРІВ (входить через ліві і низько вклоняється перед Ніною. Івана майже не помічає). Ах! ось де сховалася наша зірниця і то враз із Нептуном.

ІВАН (відходить на бік). Ні, дарма. Тут Дідовий перстінь безсилий. Ці маєтки і ця Ніна — до яких рвався колись, як кінь до конюшини — тепер остогидли мені.

СОТНИК (не дочув добре). Згадуєте пане коня. І маєте слушність. Поза мущиною — кінь

одинока істота, на яку стоїть звернути пильну увагу. Особливо, коли ми беремо участь у перегонах і мета уже ось — ось перед нами — чиж не тоді найліпше показується вартість...

ІВАН. Їздця, хочете сказати, любий юначе. Ха! ха! Спішіть, спішіть до тої мети — тільки уважайте, щоби вам та мета, до якої так квапитеся, вязів не скрутила! Ха! ха! ха! (Відходить скоро).

СОТНИК (остовпів. До Ніни). Чи-ж би той медвідь щось догадувався?

НІНА. Він усе знає. Але супроти мене він безсилий. Ах! ти коханий, тепер саме пора — їдемо — їдемо в світ. Перед нами життя і забави.

СОТНИК (понуро). Тут не тільки коні біжать до мети — мета сама вішається чоловікови на шию. Га! добра мета вартує доброго їздця. Ходім!

ЗАВІСА.

14. ВІДСЛОНА.

(Іван звертає перстінь).

(Сцена як у 2. відслоні. Палке сонце. Запах чабрику і живиці. Великий гриб перед смерекою).

ІВАН. І ось я знов тут — звідки вийшов. І остогидло-ж мені безділля. І ціле життя остогидло. А все те через той проклятий перстінь. Ти хочеш, щоби я нічого не робив (здіймає порстінь) — але знай, що без праці чоловік перестає бути чоловіком — він тоді звязаний, як найгірший невільник. Іди собі! (кидає перстінь у ліс). Га! ось він знова на мойому пальці. (Здіймає перстінь).

Так, так, ти став тепер паном мого тіла і душі — а я твій раб. (Кидає перстінь у противний бік). Що мені з того, що ти провадив мене по цілім світі — але ти — га! ось ти знов тут — ти наче пявка виссав усю мою силу, усю самостійність — але пожди ще хвилину, підеш знов у темряву, в середину гори, звідки я тебе виніс на сонце. Хоч який ти малий, то все таки став ти для мене більшим тягарем, ніж усе, що я двигав колись під час своєї служби. Гей! гей! Надавив ти мені ващі мозілі там, де би їх не надавили ніякі мішки з зерном ані вязанки дров. Та годі довше терпіти. (Ломакою тричі бє по смереці). Діду! Діду! Діду! (Глибокий відгомін по лісі. Тиша. Гриб перед смерекою хитає головою і росте скоро. Перед Іваном стає Дід).

ДІД (киває головою). Ну щож, синашу, прийшов ти таки?

ІВАН. Приходжу, Дідусю!

ДІД. А швидко якось небоже! Видно не дуже смачний мій дар.

ІВАН (скрикує). Швидко? Але-ж я за той час пережив більше, ніж за сто літ звичайного життя!

ДІД. Ну, але-ж мій перстінь сповняв свою службу добре? Надіюся, що не кривдуєш собі на мене?

ІВАН. Та що маю кривдувати. Добре сповнював свою службу — це так. Тільки мабуть служба тота не на мої плечі шита, Дідусю. Не можу довше того добродійства витримати і приношу вам назад ваш дар.

ДІД (усміхається). Я так і знав, що не видержиш (бере перстінь і настромляє його собі на палець). Ну, але щож ти тепер будеш робити?

ІВАН (зітхає з полекшею, радісно. Випро-

стовується гордо). Буду робити, буду працювати. Таже я в десятеро сильнійший чим чувся перед хвилею. Через перстінь я тільки пізнав яким добром для чоловіка є праця.

ДІД. Ну, але може хочеш іще дечого від мене в заміну за перстінь?

ІВАН. Ні, не хочу нічого. Бо і щож ви можете мені дати? Того, чого мені найбільше треба, щастя, внутрішнього вдоволення...

ДІД. Е, цього небоже, я тобі дати не можу.

ІВАН. Знаю це, а за все инше спасибі вам. Усе инше я сам собі добуду працею, в меншій мірі, в більшій мірі — ріжниця невелика. Бувайте здорові, дідусю.

ДІД. Іди здоров, синашу. (Крутиться на місці і зникає під землю).

ІВАН (по хвилі). Ото спека. Хоч на хвилину спічну отут на поляні. Сідає на пеньок і засипляє скоро. Йому над головою бренить муха, зближується чим раз блище до його вуха, бренить чим раз голоснійше і в хвилі, коли має йому сісти на голову, Іван будиться, скрикує голосно і схапується на рівні ноги). А! Що це зі мною було? Чи це сон був, чи й справді я вандрував по чужих краях? (Оглядається). Тьфу! Щезни маро! І присниться чоловікови таке диво. (Йде до сокири). Певно я десь у таке місце сокиру зарубав. Але-ж Господи мій! То я мусів довго спати? Адже-ж мені бачилося, що я найменше рік часу прожив. Ну, але що бачив світа то бачив, хоч у сні лишень — то на одно вийде. (Шипає себе себе в щоку). Але тепер, як візьмуся до роботи — ще й співати буду при тім! (Кидається з ліс, миттю нарубує величезну вязку дров, завдає її

собі на плечі, весело підсвистує і виходить).

ЗАВІСА.

Коломия, 25. X. 1929. Р.

ВКАЗІВКИ ДЛЯ ВПОРЯДЧИКА. (РЕЖІСЕРА).

Остаточно вистарчає 10-12 осіб, бо артисти мають час змінити ролі.

З декорацій потрібні: обійстє, ліс, печера, заїзд, присінок палати, покій і веранда. З того чотири легко даються замінити одні в другі. Сцена 8. — напад розбійників і 13. — Іван покидає Ніну можуть остаточно відпасти.